

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

NOVEMBER 7 · 2001

Belägringsklippingarna från Kristianstad

Hovlakejen Badins förslag till medalj

Vikingatidens nordiska mynt under 25 år

Pris 20 kr

MYNTKROGEN

Julbord **395 kr**

SNF-medlemmar 15% rabatt!

Slottsbacken 6

Tel. 08-10 45 90 – Fax 08-22 43 90

HB MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96

Box 19507

S-104 32 Stockholm 19

T-Rådmanngatan (uppgång Handelshögskolan)

+ fax **08-673 34 23**

*Svenska och utländska mynt, sedlar och ordnar,
militaria och nålmärken, medaljer*

Öppet: vard. 11-17, fred. 11-15, lörd. 11-14

SVENSK

NUMISMATISK TIDSKRIFT

har en upplaga på 1.400 ex.

Ca 1/10 av dessa når utanför Sveriges gränser
– Norden, Europa, USA.

Tidningen kommer ut med 8 nr per år:
första veckan i
februari – maj, september – december.

Våra annonspriser är jämförelsevis låga.
För annonsering kontakta Frédéric Elfver,
tel 08-660 25 46 (kvällstid och helger).

Prisexempel:

1/1 sida (151 × 214 mm)	1.800:–
2:a omslagssidan	2.200:–
4:e omslagssidan	2.500:–
1/2 sida (151 × 105 mm)	1.000:–
1/4 sida (72 × 105 mm)	500:–
1/6 sida (47 × 105 mm)	350:–
1/12 sida (47 × 50 mm)	175:–

Sista materialdag: Den 1:a i månaden före utgivning.
Heloriginal eller manus och gärna skiss
sändes till Frédéric Elfver efter överenskommelse.

*Annonser som ej är förenliga med
SNF:s, FIDEM:s och AINP:s etik avböjs.*

Innehåll SNT 7 • 2001

Sid

Artiklar och notiser

Belägringsklippingarna från Kristianstad	156
Thankar Till En Meddalje öfwer den 1:sta Nowember år 1796. Hovlakejen Badins förslag till en medalj över Gustav IV Adolfs övertagande av regeringsmakten	160
Papperspollett från ångslupen Carl XV	162
Några förslag till medalj över skådespelaren Lars Hjortsberg	164
Humbug	166
Stämpelförslag till 1 dalers plåtmynt	166
Vikingatidens nordiska mynt under 25 år: ca 995-1020	169
Siluetten "Slanten" av Oscar Antonsson	171
Alla var där – Ian Wiséhn 50 år!	172
ICOM 2001 i Barcelona	176

Stående rubriker

Utställning. Stjärnglans – Filmens stora på medalj!	163
Ny medalj. Nyutkommen akademimedalj	167
Nytt om böcker – recensioner	168
Nya mynt. Mynt utgivna med anledning av millennieskiftet	174
Frågespalten. En pollett från Skåne?	175
Nya sedlar. Australien	175
Auktioner & Mässor	177
SNF:s myntmässan med auktion. Myntets dag	178

Omslag

Föremål som är till försäljning på SNF:s auktion den 1 december 2001 (med undantag av kartan). Här ses bla en norsk sedel 50 rigsdaler 1695, dukater från Pommern – Kristina 1642 och Karl XI 1675 – samt en rigadukat 1701 från Karl XII och några ytterligare mynt från svenska Pommern. Ett provmynt 2 caroliner utan årtal från Karl XIV Johan och en medalj i anledning av öppnandet av västra stambanan år 1862 finns också med på bilden. På omslagets baksida ses två norska sedlar – en specie-daler 1852 och en specie-daler 1868 – samt Karl XII:s rigadukat 1701. Foto Jan-Eve Olsson.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

i samarbete med

KUNGL. MYNTKABINETTET

Föreningen:

Banérgatan 17 nb
115 22 Stockholm
Tel 08-667 55 98

onsdag – torsdag kl 10.00 – 13.00

Fax 08-667 07 71

E-post: snf@wineasy.se

Postgiro 15 00 07-3
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Redaktionen:

Kungl. Myntkabinettet
Box 5428
114 84 Stockholm
Tel 08-5195 5300
Fax 08-411 22 14

E-post: info.myntkabinettet.se

Ansvarig utgivare:

Ian Wiséhn

Huvudredaktör och layout:

Monica Golabiewski Lannby

Manuskriptgranskare:

Lars O. Lagerqvist
Även tel 0152-200 79

Annonser och auktionskalender:

Frédéric Elfver
Tel 08-660 25 46

0702-24 88 19 (kvällstid och helger)

Prenumerationer:

Pris 160 kr/år (8 nr)

Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt

SNT trycks med bidrag från
Gunnar Ekströms stiftelse
samt Sven Svenssons stiftelse

Tryck:

Masterprint Sätter & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

Föreningsaktiviteter

2001

DECEMBER

1 Myntmessa med auktion

Plats KMK kl. 9.30-15.30.

Samarrangemang SMF, KMK och SNF.

Entré 30 kr.

Se vidare på sidan 178!

9.30-15.00. Lovisa Ulrikas bibliotek. Visning av auktionsobjekt.

15.30-16.15. Hörsalen.

Brita Malmer, Stockholm: *Ansgar, Ludvig den fromme och våra äldsta nordiska mynt.*

16.30-18.30. SNF:s auktion med objekt ur Sven Svenssons samling.

19.30. Middag på MYNTKROGEN. Meny: Fisksoppa, wallenbergare med kulpotatis, rabarberpaj med citronsås. Kaffe, lättöl eller mineralvatten. Allt detta för 195 kr. Vin 35 kr/glas.

Anmälan obligatorisk senast onsdag 28 november till Elver Duvelius, SMF, tel. 08-673 34 23 eller Torbjörn Sundquist, tel. 08-5195 5335 dagtid.

11 Julfest

Plats SNF kl. 18.00. Vår traditionella julfest med frågesport, lotterier, kaffe, glögg och tilltugg. Varmt välkomna!

Kungl. Myntkabinettet

Hösten är en bra tid för att skriva böcker och artiklar. Just nu befinner vi oss i slutskedet med manus till två volymer i serien *Sveriges Mynthistoria Landskapsinventeringen*. Det rör sig om volym 10 över myntfynden i Halland (författare är Ulrika Bornestaf) och volym 11 över myntfynden i Bohuslän (författare är Richard Kjellgren). I båda landskapen har många spännande myntskatter hittats.

Kungl. Myntkabinettet förbereder dessutom en bok om Svenska pengar under 1900-talet. Boken beräknas vara färdig under våren 2002.

Svenska Numismatiska Föreningen

Adress: Banérgatan 17 n.b. Buss 4, 44; T-bana Karlaplan

Kansli: Besökstid 10.30-13.00 onsdag – torsdag.

Stängt: Midsommar – 1 september; jul- och nyårshelgerna.

Hemsida: <http://www.users.wineasy.se/snf/>

Kungl. Myntkabinettet

Adress: Slottsbacken 6, Buss 43, 46, 55, 59, 76; T-bana Gamla stan.

Utställningar: Tisdag – söndag kl. 10.00-16.00.

Numismatiska boksamlingen: Torsdagar kl. 13.00-16.00.

Hemsida: www.myntkabinettet.se

Belägringsklippingarna från Kristianstad

Av Jan-Olof Björk och Dan Carlberg

Den 27-29 oktober 2000 arrangerade SNF tillsammans med Kristianstadsortens Numismatiska Förening en sammankomst i Kristianstad mellan samlare från de båda föreningarna. Under fredagen avhölls auktion och under lördagen och söndagen företogs museivisning, stadsvandring, föredrag samt slottsbesök. Efter lunchen i samband med besöket på Bäckaskogs slott, fick deltagarna lyssna till ett föredrag av Jan-Olof Björk från Växjö. Jan-Olof, som främst är känd som en ivrig samlare av de svenska kopparmynten, hade, Kristianstad-besöket till ära, komponerat en intressant redogörelse för de belägringsmynt som präglades i staden under det skånska kriget. Denna artikel är ett sammandrag som grundar sig på föredragshållarens manus.

Penningbrist

Jan-Olof Björk inledde sitt föredrag med en kort redogörelse för bakgrunden till myntens tillkomst. Nästan alla samlare av svenska och danska mynt känner till belägringsmynten från Kristianstad, de i dagligt tal så kallade Kristianstadklippingarna. Man känner oftast också till att de präglades av danskarna i den fordom danska staden Kristianstad (eg. Christianstad, Christian IV:s stad). Under det så kallade skånska kriget åren 1676-1679 var staden som bekant belägrad av den svenske kungen Karl XI:s trupper. Belägringen, som varade i sex månader, sträckte sig från december 1676 till och med maj året därpå.

Förhållandena för stadens invånare under belägringen var mycket svåra. De som inte stupade av svenskarnas artilleri eller gevärskulor, dog en plågsam död av sjukdom eller svält. Mot bakgrund av dessa umbäranden kan tyckas, att penningbristen var ett mindre problem. Men så var tydligen inte fallet, ty de nu aktuella nödklippingarna är ett bevis på motsatsen. Dessa klippingar är förhållandevis sällsynta mynt präglade i koppar eller bly. De är ensidiga och myntbildens består av Christian V:s krönte monogram med valören uttryckt i skilling danske. Mynten saknar årtal, se *bild 1*. De valörer

1. Ensidig kopparklipping om 8 skilling danske (SD), utan år men präglad våren 1677 av danskarna i den av Karl XI belägrade staden Kristianstad.

som är kända i dag är 1 mark danske (MD) i bly samt 8-, 4- och 2-skilling danske (SD) i både koppar och bly.

Belägringsklippingarna i litteraturen

Sedan Björk klarlagt myntningens bakgrund, redogjorde han för sina studier beträffande nödmyntens förekomst i den numismatiska litteraturen. Björks litteraturgenomgång ger för handen, att Kristianstadklippingarna för första gången publicerades år 1741 i samband med Kilian Stobaeus avhandling *Re Numismatica* med Axel Raab som respondent. I avhandlingen beskrivs mynten på några få rader och de påstås vara präglade år 1678. Nästa rent numismatiska verk som tar upp de intressanta nödklippingarna är Evald Ziervogels *Re Nummaria*, vilket utkom år 1745. Här publiceras emellertid inga nyheter utan Ziervogel refererar mycket kort till föregångaren Stobaeus.

Även om Swen Brings skrift *Gref Rutger von Aschebergs Lefverne*, som utkom år 1751, inte behandlar numismatik i första rummet, om-

nämns mynten på följande mycket intressanta sätt:

Så mycket är klart, at Staden warit ganska hårdt inspärrad, hwilket äfwen deraf kan slutas, at Meerheim låtit slå nödpenningar under warande belägring til folkets aflöning och andra nödwändigheter. Huru dessa sett ut, har man intet wetat, för än man funnit en sådan år 1748 i wallen, under det man arbetadt på fästningswerken kring Christianstad. Denne penning är en fyrkantig kopparklipping, af samma storlek och figur, som bifogade ritning uwisar. Originalen är i behål, som jag af General Majoren, och Landshöfdingen Barnekov fådt til skiänks.

Den i citatet omnämnde "Meerheim" är densamme som baronen och generalmajoren i kavalleriet Hans Wilhelm von Meerheim. Han var kommandant i Christianstad mellan den 9 december 1676 och den 1 juni 1677. Han avled på julaftonen år 1688.

I *Numismatiska Meddelanden I*, som behandlar bland annat myntorter, skriver August Wilhelm Stiernstedt år 1874 om Kristianstad och dess nödmynt. Stiernstedt tar upp fakta som tidigare nämnts, men säger också att "efter belägringens slut den 1 juni 1677 lät Christian V med verkligt mynt inlösa alla dessa utgifna nödmynt."

Den mycket kände danske numismatikern Georg Galster citerar i en uppsats publicerad i NNUM i februari 1950 en samtida källa. Det är i dåtidens danska officiella tidning, Daniel Paullis *Extraordinära Månatliga Relationer* som följande står att läsa (öfversenkat här):

Den största bristen har varit på pengar, varför herr Meerheim har låtit mynta av koppar och tenn olika slags mynt, nämligen 2 sk danske, så ock till 4 sk och 8 sk och slutligen till 1 mark danske.

Första gången mynten blev föremål för en mer genomgripande systematisk beskrivning i numismatiskt hänseende var förmodligen då hauptmann August Brause-Mansfeld år 1897 gav ut sitt imponerande och numera mycket sällsynta storverk *Feld-, Noth- und Belagerungsmünzen*. Se *bild 2*. I detta beskrivs de olika mynttyperna genom utsökta avbildningar. Jämför *bild 3*.

Ydare publicerade svensk-amerikanen Ragnar Cederlund i 1934 års februarinumner av *The Numismatist* en välskriven och vackert illustrerad artikel om dessa mynt. I mer modern tid beskrev r 1971 Holger Hede nödmynten i standardverket *Danmarks og Norges Monter*, medan Gunnar Holst under rubriken "Belagringsmynt" i *Skandinavisk Numismatik* 1978:9 och Ulla Silvegren i *Myntningen i Sverige 995-1995* samt Peter Flensborg i *Numismatisk Leksikon* berört ämnet.

Sammanfattningsvis konstaterar Björk, att inom den numismatiska litteraturen finns det inget nämt om när mynten pragades. Det går inte heller att utläsa de olika valoreernas upplagor eller vem som slog mynten.

En tidningsartikel ...

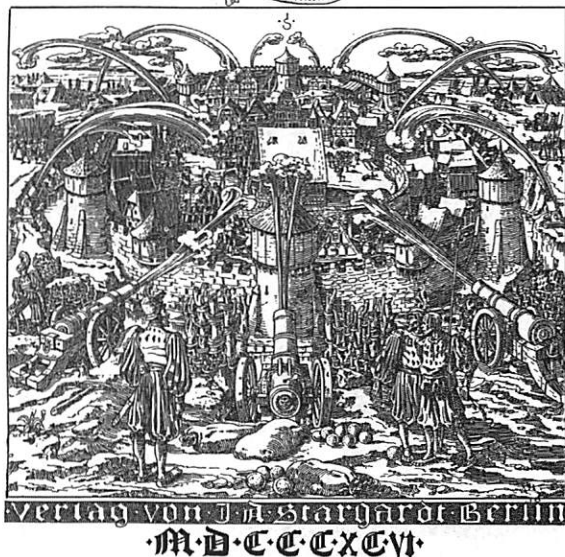
Mynthandlare Kurt Hallström gjorde för några r sedan Jan-Olof Björk uppmarsksam på en tidningsartikel, vilken var införd i Kristianstadsbladet 20 maj 1964. Artikeln är anonym, men efter mycket efterforskningar lyckades det Jan-Olof att få bekräftat, att författaren var journalisten Krister Olofsson, vilken avled för några r sedan.

Det visade sig snart, att Olofsson inte hade utfört kallforskningen på egen hand. Enligt Torsten Andersson, fd chef för Kristianstads länsmuseum, utförde majoren Gordon Norrie kallforskningen i *Harens arkiv* i Köpenhamn på uppdrag av kristianstadforskaren och majoren Nils Sjöholm. Både Sjöholm och Olofsson var aktiva i "Föreningen gamla Christianstad" och Olofsson lånade materialet från Sjöholm inför publiceringen av namnada tidningsartikel. Troligen återlämnade aldrig Olofsson materialet efter publiceringen, ty det kan numera inte återfinnas varken i museets eller tidningens arkiv. Jan-Olof Björk försökte i stället via Rigsarkivet få reda på vilka doku-

Feld-Noth-und Belagerungsmunzen

Von Deutschland, Ostpreussen, Pommern, Stettin, Danemark, Schweden, Norwegen, Russland, Polen, u. s. w.

Von August Brause
Mansfeld

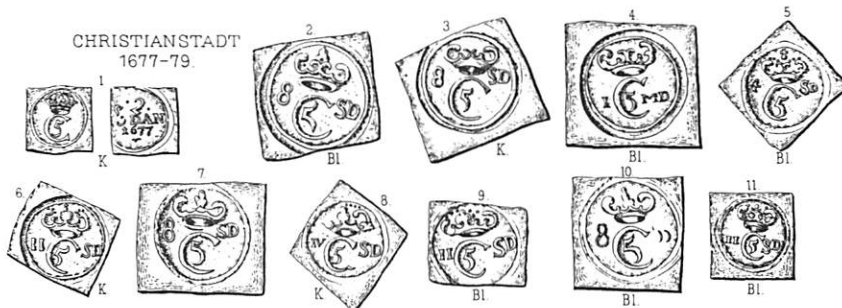
2. Frontespis, förminskad, ur August Brause-Mansfelds r 1897 utkomna storverk med titeln *Feld-, Noth- und Belagerungsmunzen*.

ment kallforskaren Gordon Norrie beställt fram.

Arkivstudier

Dessa efterforskningar ledde emellertid inte till önskat resultat och därför beslöt sig Björk för att med hjälp av resebidrag ur Gunnar Ekströms stiftelse för numismatisk forskning själv besöka Rigsarkivet i Köpenhamn. I slutet av mars 1996 åkte han till Köpenhamn och sammanstrålade där med arkivarien vid Rigsarkivet,

Henrik S. Jensen. Här genomgick han avdelningen "militare regenskaber" avseende Christianstad 1677, vilket inte gav någon utdelning. Jan-Olof Björk hod åhörarna på en livfull skildring av sina arkivstudier. Den brokiga samlingen av solkiga och brandskadade dokument gav verkligen en formimelse av det svåra kaos som rådde i den belägrade staden! Även så spännande och historiskt intressanta dokument som militära order på chiffer och trupp-

3. Vackra illustrationer av belagringsklippingarna från Kristianstad. Skala 1:2. Ur August Brause-Mansfelds bok *Feld-, Noth- und Belagerungsmunzen*.

grupperingar med namngivna befäl finns bevarade till våra dagar!

Björk lät sig inte dock inte nedslås av att de första timmarnas sökande i arkivet varit fruktlösa. Under eftermiddagen ämnade han i stället ta del av *Landetatens arkiv*, Krigskollegiet avseende "indkomne breve aaren 1676-1678." Det visade sig emellertid att detta arkiv förvarades på annan plats i Köpenhamn och att det skulle dröja ett par dagar att beställa fram handlingarna. Jensen meddelade då, att handlingarna kunde lånas ut till Stifts- och landsbiblioteket i Växjö. Jan-Olof berättade att "hur otroligt det hela än kan låta fick jag i början av april samma år meddelande från mitt bibliotek att hela (!) det beställda arkivet fanns på plats i Växjö". Dessa ytterst intressanta, mer än 300 år gamla dokument hade alltså skickats per post från ett land till ett annat. Försändelsen var för övrigt väldigt omfattande. "Jag minns att bibliotekspersonalen fick transportera kollit på en transportvagn."

Således blev det i sin småländska hemstad som Jan-Olof fick företa de vidare arkivstudierna. Han grep sig an studiet med stor iver och gott hopp om att återfinna de räkenskaper som källforsaren Gordon Norrie över trettio år tidigare hade upptäckt. Han tvingades emellertid inse, att det material han sökte inte återfanns bland dessa handlingar.

Ett verifikat

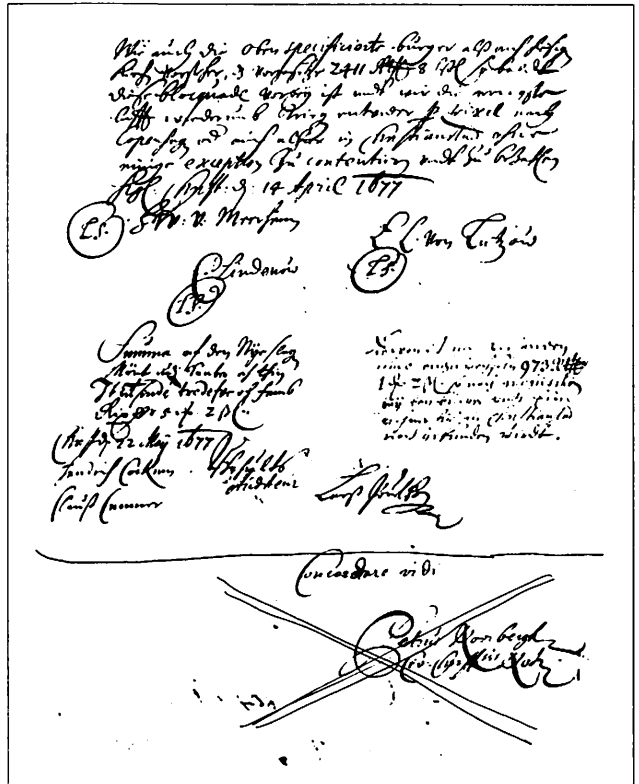
Av en händelse råkade han emellertid lägga märke till orden "Kaaber och Thin" på ett verifikat, se *bild 4*. Detta är ursprungligen daterat 14 april 1677, men i ett tillägg från 22 maj nämns exakt den summa som Olofssons tidningsartikel anger, nämligen 1.035 daler, 5 mark och 2 skilling; det heter:

Summa af den nye slag / Mönt utij Kaaber och Thin / Itutsinde tredeser och femb / Rig:Dr 5 mark 2 skilling.

Chrstd. 22 Majj 1677

*Hendrick Cockum Schults [?]
[?] Casseur Auditeur*

Det lyckades alltså inte Björk att återfinna de kompletta räkenskaper för myntningen som journalisten Olofsson tydligen hade tillgång till. I detta material hade Björk hoppats finna upplysningar som Olofsson förbigått men som kan vara av största numismatiska intresse. Vidare hade han önskat göra en avstämning

4. Baksidan av ett verifikat daterat 14 april år 1677 med tillägg 22 maj samma år. I tillägget nämns en summa bestående av "...den nye slag Mönt utij Kaaber och Thin..."

av uppgifterna i tidningsartikeln mot dokumentens fakta. Det är också denna brist på originaldokument, som gjort att föredragshållaren hittills inte velat publicera dessa uppgifter, som tydligen är helt okända i numismatiska kretsar såväl i Sverige som i Danmark. Den ur numismatisk synpunkt intressanta i tidningsartikeln publiceras härmed för SNT:s läsare.

Upplagor och personal

Hittills har dessa nödklippingarnas upplagor varit opublicerade i numismatiskt sammanhang. Tidningsartikeln anger varje valörs totala värde i daler, mark och skilling danske. Enligt förhållandet 1 daler = 6 mark = 96 skilling har Björk räknat ut antalet mynt av varje valör, se *bild 5*.

Av myntningskostnaderna framgår vilka som var involverade i myntningen. Tyvärr är gravörens namn okänt, men det bör ha varit en av stadens guldsmeder, om man får tro artikelförfattaren Olofsson, se *bild 6*. Präglingen ägde rum i gamla tyghuset, i nuvarande Regionmuseum Skånes lokaler vid Stora Torg.

Belägringsplåtmynt!

Björk berättade vidare, att de saknade samtida dokumenten förmodligen innehåller ytterligare minst en sensationell uppgift. I tidningsartikeln talas det nämligen om plåtmyntning i Kristianstad! Nödmyntningen i Kristianstad bestod tydligen av två skilda utgåvor. Den första utgjordes av plåtmynt, vilka var tillverkade av koppar eller bly. Valören var angiven i daler danske. Denna myntning var alltså en direkt parallell till den svenska plåtmyntningen med valörer angivna i daler silvermynt. Jan-Olof känner i dag inte ett enda bevarat exemplar av dessa nödplåtar. Som enda bevis för denna första myntning anføres en av Meerheim författad ukas, vilken är daterad den 19 april 1677 och uppläst den 23 i samma månad. I denna konstateras, att borgarna värderade två nya dalerplåtar i endast 7½ mark. Värdet borde ha varit 2 x 6 = 12 mark. Denna första myntning bör ha ägt rum strax före 19 april 1677. Präglingen av de i dag kända lägre valörerna, dvs *den andra* myntningen, verkställdes under maj 1677.

Bild 5. UTMÝNTNING / UPPLAGOR

Koppar:	116,96 kg				
8 skilling danske (SD)	469 d	–	–	5.628 st	
4 ” ”	13 d	4 m	8 sk	330 st	
2 ” ”	92 d	5 m	14 sk	4.463 st	
Bly:	90,78 kg				
1 mark danske (MD)	28 d	4 m	–	172 st	
8 skilling danske (SD)	144 d	1 m	–	1.730 st	
4 ” ”	201 d	5 m	12 sk	4.847 st	
2 ” ”	40 d	–	–	1.920 st	
Summa:	990 d	3 m	2 sk	19.090 st	

Not 1

1 daler = 6 mark = 96 skilling
1 mark = 16 skilling

Not 2

Uppgifterna ovan är hämtade från tidigare nämnd tidningsartikel i vilken de enskilda valörernas summor finns redovisade. Artikeln anger totalsumman felaktigt till 1.035 daler, 5 mark och 2 skilling. Summan bör i stället bli den ovan redovisade. Möjligen har författaren till tidningsartikeln förbiset någon post som fanns angiven i den ursprungliga källan. I ett annat samtida dokument daterat 22 maj 1677, se citat och bild 4 ovan, nämns exakt den summa som tidningsartikeln anger!

Bild 6. MYNTNINGENS KOSTNADER

Gravör:	7 d	2 m	–
Ej känd till namn			
Stamptillverkning:	2 d	5 m	–
Hans Jenssen			
Kopparinköp:	69 d	–	–
Av rådman Aage Hendrickssen			
Blyinköp:	44 d	3 m	–
Av kanngjutare Christoffer			
Kopparslagare:	8 d	–	–
Klensmederna Christoffer Man och Matthias Kipper			
Kopparslagarven:	–	3 m	–
Ej känd till namn			
Blybearbetning:	3 d	2 m	–
Glasmästare Peter Loback			
Myntprägling:	3 d	8 m	–
Klensmederna Christoffer Man och Matthias Kipper, jämte en ”sven” Efter 31 maj ”to ryttere”			
Summa:	139 d	5 m	

Källa:

Tidningsartikel införd i Kristianstadsbladet 20 maj 1964. Artikeln är anonym men är författad av Krister Olofsson efter källforskning av Gordon Norrie och Nils Sjöholm. (Vänligen meddelat av Torsten Andersson, f.d. chef för Kristianstads länsmuseum.)

Rea i KMK:s butik!

I samband med Myntmässan den 1 december säljer Kungl. Myntkabinettet en del äldre numismatisk litteratur till nedsatt pris.

Thordeman B.: *Några svensk-norska numismatiska problem*. 1935. 20 kr.

Appelgren T. G.: *Doktor Otto Smiths Münzensammlung im Kgl. Münzkabinett Stockholm*. 1931. 25 kr.

Rasmusson N.-L.: *Mynt- och medaljsamlare inom det svenska kungahuset*. 1962. 25 kr.

Malmer B.: *Olof Skötkonungs mynt och andra Ethelred-imitationer*. 1965. 30 kr.

Ellenius A.: *En gustaviansk medaljdebatt*. 1963. 25 kr.

Commentationes de nummis saeculorum IX-XI in Suecia repertis. I. 1961. 100 kr.

Commentationes de nummis saeculorum IX-XI in Suecia repertis. II. 1963. 100 kr.

Rasmusson N.-L.: *Medaljer och jetonger*. 2:a uppl. 1992. 150 kr.

Platbärzdis A. von: *Die königliche schwedische Münze in Livland*. 1968. 100 kr.

Malmer B.: *Den senmedeltida penningen i Sverige*. 1980. 200 kr.

Hatz G.: *Handel und Verkehr zwischen dem deutschen Reich und Schweden in der späten Wikingerzeit*. 1974. 300 kr.

Nordström A.: *Bergsmän och brukspatroner*. 1987. 150 kr.

Lindgren T.: *Sveriges mynt 1719-1776*. 1953. 100 kr.

Sylloge nummorum graecorum. Sweden. II. Part 1. 1976. 150 kr

Sylloge nummorum graecorum. Sweden. II. Part 2. 1980. 150 kr.

Sylloge nummorum graecorum. Sweden. II. Part 3. 1991. 150 kr.

Sylloge nummorum graecorum. Sweden. I:2. Sammling Eric von Post. 1995. 150 kr.

Dolley R. H. M.: *Some reflections on Hildebrand type A of Æthelræd II*. 1958. 20 kr.

Thankar Till En Meddalje öfwer den 1:sta Nowember år 1796

Hovlakejen Badins förslag

till en medalj över Gustav IV Adolfs övertagande av regeringsmakten

Av Ian Wiséhn

Sedan hertig Karl 1792 blivit riksförmyndare, blev Gustaf Adolf Reuterholm Sveriges verkliga regent. Han rensade den högre statsförvaltningen från gustavianer. Det dröjde emellertid inte länge förrän Reuterholms regering fick en alltmer despotisk och frihetsfientlig karaktär. Den unge Gustav IV Adolf tvingades av åldersskäl att stå ut med Reuterholm och dennes regering. När kungen blev myndig 1 november 1796 förändrades situationen helt. Reuterholm tvingades avgå och flyttade snart utomlands.

När nu Gustav IV Adolf övertagit regeringsmakten var gustavianerna tillbaka i sadeln. En som var mycket glad över regeringsskiftet var Badin, kammarlakej hos prinsessan Sofia Albertina. Han ansåg att den nya situationen var så viktig, att en medalj över regeringsskiftet måste präglas. Reglerna var dock sådana att man först måste begära tillstånd från Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Detta kände Badin till och skrev därför ett brev till akademien. Brevet innehåller många exempel på en högst personlig tolkning av hur svenska ord skall stavas:

Thankar Till En Meddalje öfwer den 1:sta November år 1796.

Hwar utti Föreställes 3:ne figure, Konungen är den Mittersta af dem, kläd utti Kongl: Dräcket, med Mantel och Håller Sinna Händer i Kors; Gifwandes den Högra, att den till vänster Stonend Figuren, som är En Fri Murrare utti Sin Dräcket, med 3:ne Rosser uppå förckellet, och om Halsen Bär han Eit Brett Band, Hwar utti Nedra ändan uppå Brösten hänger En wincelhacke och uppå hans Hufwed är En Runder Hat, uppfäster och har Blymner på samma upfästa sida; och Håller med den Högra Handen En fackla, och utti Sin vänstra Hand har Han Konungens Högra Hand / wid Fri Mura: Sida är Ett Altare på Altaret är En Eldsflamma, på ömse sidor om Elden, är att Fri Mura: Sida, En Kongl: Krona och på den andra Sidan om Elden är En Lagerquist / Till Höger om Konningen Stor En Riddare, kläder utti full Harniske från Fott till Hufwedet Med Hjelmen Han Sin uppå Konungen och Håller med Sin Högra Hand utti Konungens vänstra Hand, samt Med Sin vänstra Hand håller han utti Swerdet / wid Hans Sida Synnes de 4:ra Stondens Sinne Bilder, Såsom Plogen, för Bondestonet, Mercuristaf, för Borgare Stondet, Skjölden, för adellen, Bocken och en Kalken, för Prester Stondet / Dessa 4:ra Sinnebilder äro Sammanfogat på följande wis: Mercuristaf

Liger Eller Luttar uppå Plogstongen, Skjölden är wid Plog = fotten, Bocken och Kalken är Back för Plogen, Med dessa 4:ra Stondens Sinnebilder wil jag Beteckna deras gemensamma weckningskrafte och Styreka, Men, att de 3:ne äro Luttande Eller Stödjer Sig uppå plogen; dermed wil jag Beteckna, att alt Beskattning är på jorden, och warifrån Ett Ricke tager sin Styreka....

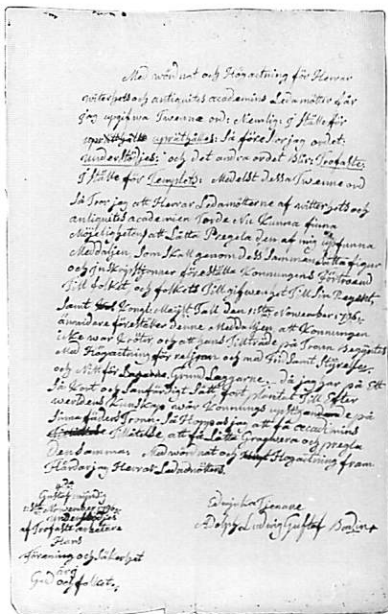
Badin ville att åtsidan skulle få följande text:

4^{de}
GVSTAF MYNDIG
1^{sta} NOVEMBER 1796
VPRÄTTHOLLES
AF TEMPLETS ARBETARE.
HANS
FÖRENING OCH SÄKERHET
ÄR I
GVD OCH FOLKET.

Det dröjde inte länge förrän Badin återkom med ytterligare en kompletterande skrivelse i medaljärendet. Även den texten är illa stavad och med förvirrat budskap. Han undertecknar skrivelsen med Ödmijuka Tjenare, Adolph Ludwig Gustaf Badin.

Badins medaljförslag, åt- och fränsidorna. ATA.

Medaljskrivelse författad av Badin. ATA.

Helt klart är frimurarinslagen tydliga på medaljförlagets åt- och framsidor. Den högra avbildade figuren är en frimurare och på åtsidan nämns "Templets arbetare". Badin var själv en mycket aktiv medlem av både Frimurarorden och Timmermansorden. Han var även medlem i sällskapet Par Bricole.

Någon medalj inspirerad av Badin blev det nu inte. Troligen var förslaget alltför tokigt utformat. Herrarna i Vitterhetsakademien var nog känsliga för hur ett medaljförslag skulle se ut och vara avfattat. Och inte var mycket rättstavat heller! Vem som ritat medaljförslaget är okänt, men troligen inte Badin själv. Han har säkert fått hjälp av någon som var van att rita förslag och som hade förmågan att förstå tankarna kring medaljens utformning. En möjlighet är gravören Carl Enhörning.

Det svenska hovet hade fått in en katt bland hermelinerna – ja, en riktig lustigkurre. Kanske kan det verka oförskämt att kalla honom så, men han var känd under det namnet, fast på franska: Badin. Egentligen fick han namnet Adolph Ludvig Gustaf Fredric Albert med tillnamnet Couché, när han döptes 11 december 1768. Han blev tidigt känd som huvudpersonen i Crusenstolpes fantasifulla roman *Morianen*.

Badin lär ha varit född på den dansk-västindiska ön S:t Croix 1747

Kammarlakejen Badin. Pastellmålning av Gustaf Lundberg 1775, Gripsholm slott.

och fördes till Europa av ostindiefararen kapten Ekeberg. Som slav skänktes han av sin dåvarande ägare, det danska etatsrådet Anders von Reiser, till den svenska drottningen Lovisa Ulrika 1761. Hon startade ett romantiskt uppfostringsförsök med den livliga pojken. Under intryck av rousseauanska idéer lät drottningen honom växa upp i fullkomlig frihet, utan någon egentlig uppfostran eller aga. Följden blev att Badin blev ytterst självsvaldig, varför strängare metoder måste tillgripas. Badin blev mycket tillgiven "sin" kungliga familj och utmärkte sig för trohet och pålitlighet samt användes i många känsliga uppdrag. Så länge som Lovisa Ulrika levde, var han i hennes tjänst och övergick sedan i prinsessan Albertinas. Gustav III gav honom hederstiteln assessor. Ibland spelade han schack med honom. Under åren 1769-1770 skall han ha varit anställd som dansör och harlekin vid den franska trupp, som uppträdde i Bollhuset (dvs grannhuset till nuvarande Kungl. Myntkabinettet).

På äldre dagar åtnjöt Badin anseende som en originell hedersman. Han var gift två gånger. Först med Elisabet Svart och andra gången med Magdalena Eleonora Norell. Barnen från de två äktenskapen avled i späld ålder.

Badin efterlämnade en ganska rik boksamling. Hans bokintresse var inriktat på religiösa frågor. Han var matematiskt begåvad men led av ordblindhet. Han dog 1822.

Otryckt källa

ATA. Handlingar rörande medaljer. Kungl. minnespenningar 1786-1944, FX:1.

Tryckta källor och litteratur

Alfredson, H., Svart spelar vit. Gustaf Lundbergs porträtt av Badin. Porträtt, porträtt. Studier i Statens Porträttsamling på Gripsholm. *Årsbok för Statens konstmuseer* 33, Stockholm 1987.

Byström, O., Badin. *Svenska män och kvinnor*, vol. 1, Stockholm 1942, s. 166-167.

Forsstrand, C., Badin. *Svenskt biografiskt lexikon*, vol. II, Stockholm 1920, s. 544-545.

Papperspollett från ångslupen Carl XV

Ångslupen Carl XV byggdes i Motala 1877 för herr Ruuth i Skellefteå och såldes hösten 1892 till ett bolag i Arjeplog samt transporterades till Hornavan. Någon mer regelbunden sjöfart på dessa sjöar är ej känd förrän man 1892 bildade ett bolag – Hornavans Ångbåts och Industri AB – vars drivande krafter var en handlande Jonas Edholm, Arjeplog, länsman Buckt, skollärare F. Kjellström och gränssidare Johan Lundmark i Jäkkvik. Den senare har i sin bok *Innan doktorn kom*, Stockholm 1937, utförligt skildrat båt köpet. Aktierna skulle lyda på 50 kr. I september 1892 var redan några tusen kronor tecknade.

I *Örnsköldsviks Posten* 18/11 1892 skrivs: "Ågarna av Ångslupen Carl XV i Skellefteå hafva försålt nämnda båt till ett i Arjeplog bildat bolag för en summa af 5 000 kr, skall i vinter transporteras till Hornavan".

I december 1892 kördes Carl XV på släddon efter 14-20 hästar i tre rader landsvägen från Kåge till Avaviken vid Storavan, ca 164 km. Man fick dra den 25-30 ton tunga båten med spel uppför backarna; man medförde även ett ankare för bromsning. Tre veckor tog färden. En dag var temperaturen -38°. Den 3/1 1893 var man framme. Transporten kostade 2000 kr. Den andra pannan drogs upp med tre hästar på hösten. Den vägde inte mindre än 5,4 ton och två vagnar med järnhjul måste användas. Ur Sveriges Handelskalender 1893-94: "Sjöarna Udjaur, Storafvan, Hornafvan i Arjeplog! Ångbåtsförb. med Avavikens by å sjöarna Udjaur och Storafvan med turistångarna Signe, Enigheten och Carl XV." Inte förrän år 1900 kom den första landsvägen till Arjeplog.

Carl XV var 17,5 m lång och 4 m bred. Båten var av bogserbåtsstyp med liten aktersalong. Enligt STF:s årsskrift 1916 tog Carl XV 88 passagerare, vilket ändrades till 64 av utrymmesskäl.

Carl XV:s ursprungliga maskin hade endast en cylinder och båten hade svårt att ta sig uppför Kaskerströmmen vid vårflod med träprämen, som bar 10 ton på släp. Prämen var 10 m lång och 3 m bred. Ångbåtsbolaget fick ofta leja karlar i Kasker som hjälpte till att dra Carl XV med prämm uppför den brusande och strida strömmen. Man byggde därför en stenkista och anordnade ett spel med fyra spakar. Ursvikens Me-

Okänd fotograf. Skellefteå museum.

kaniska Verkstad i Skellefteå byggde ny ångmaskin med två cylindrar till Carl XV år 1898. Samtidigt som maskinen sattes in byggdes överbyggnaden om.

Innan Carl XV sattes i trafik fick varorna mellan Arjeplog och Avaviken ros med båtar bemannade med tre man. Historien förtäljer att "roddkarlarna" inte såg med blida ögon på ångbåten Carl XV, som nu medförde att de gick miste om sin lilla förtjänst. Carl XV var en nyttobåt i stor skala och gick i trafik ända till början av andra världskriget. Då hade landsväg också byggts från Arjeplog till Slagnäs förbi Kasker. Båten gick tre gånger i veckan – måndag, onsdag, söndag – mellan Skeut och Avaviken och var den stora befraktaren på

denna sträcka, framförallt av posten till socknen. Från 1903 hade Carl XV ångbåtsexpedition nr 165 för leden Avaviken-Skeut. Turlistor fanns insatta i tidningen *Norra Västerbotten* på 1930-talet. Carl XV tjänstgjorde även som fraktbåt då det gällde att forsla hästar och får till sommarbete från Skeut till Båtsjaur. Djuren hade sin plats bakom styrhytten.

Carl XV var en populär båt och en sevärdhet. Man cyklade ända från Jörn till Avaviken för att åka med den till Arjeplog, särskild storhelger. Cyklarna lades då på salongstaket. På båten fanns också kaffeservering.

Den förste kaptenen på Carl XV var Johan Lundmark, som förde båten under fem somrar. Han efterföljdes av Per Eriksson, Gullön, 17 somrar m.fl. Nils Norsten, Skå, var maskinist i 15 somrar; det fanns även däckskarlar.

Åren 1891-98 gjordes en mindre rensning av Kaskerströmmen 25 km från Arjeplog, varvid Uddjaur sjönk något så att Carl XV, som var grundgående, kunde ta sig upp till Uddjaur. Djupet i strömmen blev 1,4 m och kanalens bredd 10,4 m. Skopan som användes finns på silvermuseet i Arjeplog. Uddjaur har 365 holmar. Sjöns yta inklusive Aisjaur och Fluka är 238,5 kvm, längd 28 km och bredd 10 km.

Kapten Ingmar Pettersson skrev i *Norrländska vattenvägsfrågor*: "Ännu en vattenled har i det föregående omnämnts, nämligen den i Skellefteå lufs vattensystem. År 1908 fullbordades upprensningen af den 25 km

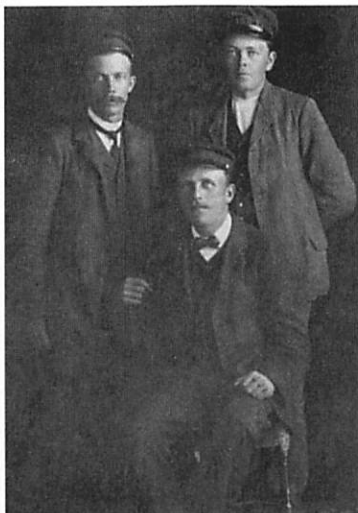
Papperspolletten mäter 49x53 mm och är egentligen en biljett.
Den har svart text på blå botten.
N:o 46/CARL XV/60 öre.

långa Kaskerströmmen, hvarigenom Storavan sattes i farbar förbindelse med Uddjaur och Hornavan. Den från Avaviken vid Storavans östra ände utgående förbindelse upp genom de nämnda sjöarna, fortsätter ytterligare medelst omväxlande lands- och vattenväg förbi Jekvik och genom Sädvajaure till Norge. Den i sin helhet ca 200 km långa förbindelse kommer gifvetvis i och med inlandsbanans framdragande till vattudalen att få en afsevärd betydelse”.

År 1923 lades Carl XV upp för första gången på grund av biltrafikens expansion. När inlandsbanan började byggas – Kasker-Kallön-Bergnäsudden – sattes Carl XV år 1926 åter in i trafik. Båten hyrdes då av Johan Arvid Hoffman i Båtsjaur samt av sonen Arthur Teodor Hoffman från Arjeplog Ångbåts och Industri AB. Båten besiktigades vartannat år.

Carl XV anlöpte följande bryggor: Skeut vid Arjeplog, Bellsnäs, Kasker, Kallön, Bergnäsudden, Gullön, Lilla Bäcksnäs och Avaviken, totalt 75 km. På 1930-talet kostade enkel tur 5 kr, tur och retur 7:50 kr.

En av besättningsmännen har berättat följande: ”Carl XV hade just lagt ut då Signe nalkades. Den sist-

*Tre män i besättningen.
Foto ur Sveriges inre vattenvägar.*

nämnda båten var på väg från Bäcksnäs till Avaviken för att hämta en timmerflotte. Carl XV hade ej hunnit få upp farten ordentligt, då Signe kom jämsides. Karlarna stod beredda med trossar och undrade om de

kunde erbjuda Carl XV bogsering. Norsten, maskinisten på Carl XV, skrek: ”Elda för f-n!” Och det gjorde man, ömsom med ved och fotogen. Det lyckades. Carl XV gick om Signe. Men pumpen på Carl XV kunde inte klara sin uppgift, utan Norsten fick pumpa vatten i pannan. Och så gick Signe förbi. Det var en kapploppning utan like. Hållplatserna åkte Carl XV förbi! Man koncentrerade sig på att vinna. Och till slut vann Carl XV!”

Carl XV lades upp 1935. Då låg hon på Gustavsholms i Arjeplog till 1941. Skelleftehamns Kol AB köpte då Carl XV av Hornavans Ångbåts och Industri AB att användas till vedtransportbåt till fabrikena i Skå. Båten fraktades från Gustavsholms på två stora släpvagnar, som svetsats ihop. Dragare var en stor Volvo, men lasten var så tung, att en annan bil fick användas för att skjuta på. Färden till Skå tog endast tio timmar mot tre veckor motsatt väg femtio år tidigare. Maskin och panna sändes separat med bilen.

Börje Rådström

Källor

Rollof, Y.: *Sveriges inre vattenvägar*. Stockholm. 2. 1978. □

STJÄRNGLANS –

FILMENS STORA PÅ MEDALJ!

Ny utställning på KUNGL. MYNTKABINETTET

19 september – 28 november 2001

Låt filmens stjärnor tjuša Dig i höstens specialutställning som bjuder på medaljer med skådespelare, regissörer, festivaler och filmjubileer från olika länder och tider!

En tryckt katalog berättar om de verkligt stora i filmens värld – Ingmar Bergman, Charlie Chaplin, Greta Garbo, Jacques Tati, Buster Keaton, Marilyn Monroe, Marlene Dietrich, Brigitte Bardot, Luis Buñuel, François Truffaut m.fl.

Sex specialprogram arrangeras i anslutning till luncher i utställningen. Tag också chansen att se de filmklassiker som visas i museets hörsal lördagar och söndagar kl. 13.00! För detaljprogram se KMK:s hemsida (www.myntkabinettet.se) och i dagspress.

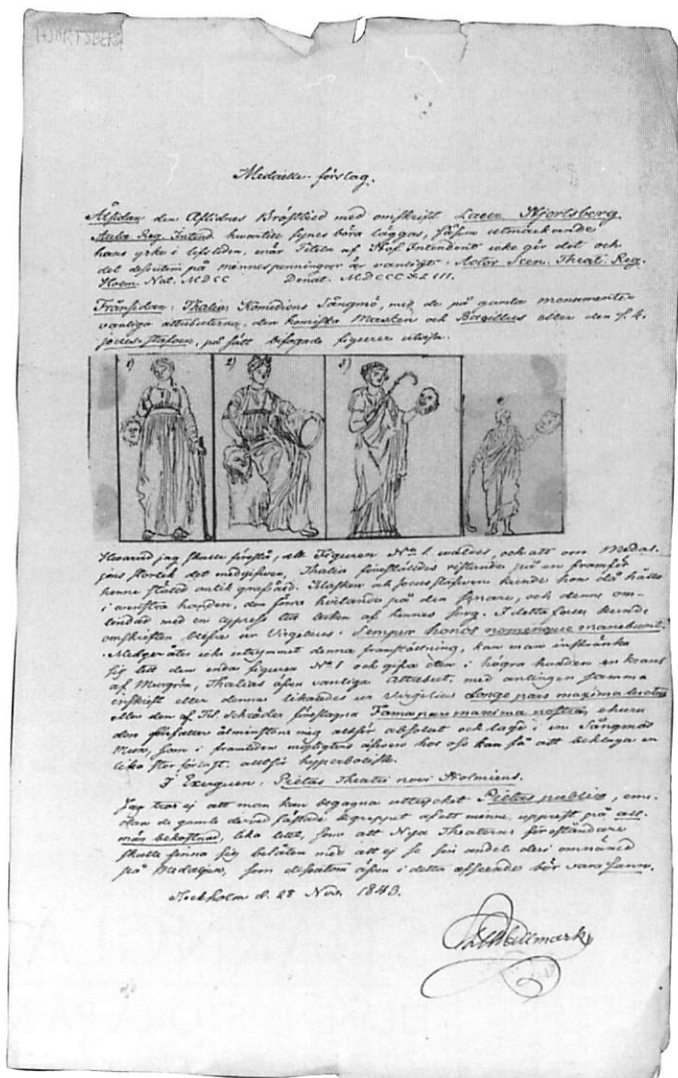

Några förslag till medalj över skådespelaren Lars Hjortsberg

När en skådespelare går ur tiden finns det många sätt att minnas honom. Idag gör TV och radio minnesprogram och kvällstidningarnas löpsedlar har texter som "Så minns vi..." och ägnar den döde spaltmetrar. Skådespelaren Lars Hjortsbergs bortgång den 8 juli 1843 innebar också olika uttryck av hyllningar. Mest synliga var minnesföreläsningarna inte bara på Kungliga teatern utan även på den just invigda Nya teatern. Även den s.k. lärda världen reagerade. Professor Johan Henrik Schröder¹ skrev den 12 november 1843 ett brev till riksantikvarien Bror Emil Hildebrand och till Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien:

Förslaget till medaille öfver Hjortsberg följer härpå. Jag har densamma både till Devis och exerg noga begrundat. Gerna hade jag under andra förhållanden, det vill säga, om förslaget ej utgätt från Lindeberg² velat hafva Dramatiska Theatern till hälften avbildad i bakgrunden och Dramatiska scenens Gudinna i förgrunden sittandes i sörjande ställning. Medaillen hade då blifvit rikare och stockholmska scenen fullständigare uttryckt. Men för Lindebergs skull måste detta aldeles undvikas, efter han väckt förslaget och vill bestå Kostnaden, som det heter, alltså måste man i exerg uttrycka detta tydligare, utan att stöta gamla Borgerliga eller nya Lindebergska skådebanan. Jag hoppas ej hafva stått på någon af dessa Klippor.

Tillsammans med denna skrivelse bifogade Schröder ett Förslag till medaille öfver framl. Hofintendenten Lars Hjortsberg. Förslaget vann inte något gehör i akademien och avslogs därmed. En kort tid senare inlämnades ytterligare ett förslag till akademien. Det var ämbetsmannen Peter Adam Wallmark³ som nedtecknat detta nya förslag. Han skriver en detaljerad beskrivning samt bifogar fyra tuschteckningar ritade på tunt papper. Teckningarna har fastklistrats på Wallmarks brev. Förslaget är konservativt utformat. I stort sett får han också igenom sina idéer. Som redan Schröder antytt var det Lindeberg och kretsen kring honom och hans Nya Theater som betalade präglingen. Det blev medaljgravören Mauritz Frumerie som fick uppdraget att gravera medaljen (Hy II, s. 111). Det är osäkert om han någonsin fick se Wallmarks teckningar – om så var fallet tog han ändå ingen hänsyn till dem. Resultatet blev det följande:

Medaljförslag skrivet av Peter Adam Wallmark.
Foto: Jan Eve Olsson.

Medalj från 1843 över skådespelaren Lars Hjortsberg. Gravör är Mauritz Frumerie som just vid den här tiden började få hård konkurrens från yngre kollegor. Ett par år senare drar han sig tillbaka och bosätter sig i Arboga. Foto: Jan Eve Olsson.

Åtsidan visar Lars Hjortsbergs bröstbild, vänster sida. Omskrift: LAUR. HJORTSBERG ACTOR SCEN. THEAT. REG. HOLM. (= Lars H., skådespelare vid Kungl. Teatern i Stockholm) och efter nedre kanten: NAT. MDCCLXXII DEN. MDCCCXLIII. Frånsidan visar Thalia, lustspelets och de skämtsamma dikternas gudinna, lagerkransad och med masken och jokusstaven i handen, läggande en krans av murgröna på en på en gravvård med inskrift: ROSCIO | SVECICO på två rader. I exerguen: PIETAS THEATRI NOVI | HOLMIENSIS på två rader. Överst i halvcirkel texten: LONGE PARS MAXIMA LUCTUS. Medaljen präglades i tenn, brons och silver hos Kongl. Myntet. Diametern är 43 mm.

Lars Hjortsberg, miniatyrporträtt, troligen av W. Kraus.

Vem var då Lars Hjortsberg?

Lars Hjortsberg föddes 23 november 1772 i Stockholm. Föräldrarna var stenhuggaren och appareilleuren Lars Hjortsberg och skådespelerskan Maria Lovisa Schützer. Hjortsberg var ett tidigt utvecklat "teaterbarn" och blev redan 1778 elev vid Kungliga teatern. Han inackorderades 1783 hos konsertmästaren Christian Müller och dennes hustru Carolina, den dramatiskt högt begåvade operasångerskan. Hon blev en inspirerande vägledare i skådespelarkonsten, men de avgörande intrycken tycks Hjortsberg ha fått av Roger Boutet de Monvel och andra aktörer i den franska trupp, som uppträdde på Bollhuset och på andra platser fr. o. m. 1781.

I Bellmans till invigningen av flottbron mellan Nockeby och Kärsön 1787 uppförda divertissement *Vårdshuset* uppmärksammade Gustav III den unge Hjortsberg. År 1788 utsåg kungen Hjortsberg till *garçon bleu* (en sorts adlig page). Följande år utnämndes han till kunglig bibliotekarie. Som lektor följde han kungen i finska kriget och till Aachen och Spa 1791. Hjortsberg, som av samtiden ansågs vara landets främste skådespelare, hade ett mycket stort register, främst inom komedien, farsen och den borgerliga dramen, medan han kom till korta i de få tragediroller som han spelade.

Kulmen på sin karriär nådde Hjortsberg, som även var en utmärkt översättare av skådespel från både franskan och tyskan, den dag 1823, då han av Svenska akademien hedrades med en guldmedalj, överlämnad av Gustaf Lagerbielke med orden *snillrikt har denne berömlige skåde-*

spelare uppfattat den stora mängd av olika roller han spelat i; och smak lärer icke fränkännas honom av var och en, som besinnar, att sanning och natur höra till smakens högsta fordringar

Lars Hjortsberg gifte sig 1795 med den då femtonåriga Sophia Catharina Dosmo. Medaljen som Frumerie gjort över Hjortsberg spreds bland teaterkonstens vänner. Det var även möjligt att köpa den i huvudstadens boklädor.

Ian Wiséhn

Noter

¹ Johan Henrik Schröder (1791-1857) var fornforskare, numismatiker och bibliotekarie. År 1820 utnämndes han till prefekt för Uppsala universitets mynt- och medaljkabinett. Under 1830-talet hoppades han få efterträda Liljegren som riksantikvarie.

² Anders Lindeberg (1789-1849) var publicist och dramatisk författare. Lindeberg var officer under kriget 1808-1809. Efter kriget var hans tjänster obehövliga. Med tiden riktades hans intressen till teaterns värld. Han begärde

vid ett flertal tillfällen att få upprätta en enskild teater. Han ansåg bla att det monopol på de offentliga skådespelen i Stockholm, som Kungliga Theatern fått, var grundlagsvidrigt. År 1834 skrev och tryckte han en skrift med titeln *Några upplysningar rörande k. Teatern*. Skriften ådrog honom anklagelse för högmålsbrott. Hovrätten dömde honom till döden. Efter många förvecklingar blev han frisläppt. Lindeberg fortsatte att ansöka om att få öppna en teater i Stockholm. Alla ansökningar avslogs, men 1842 grundade han ändå en teater vid Lilla Trädgårdsgatan. *Nya teatern* kunde öppnas redan 1 november 1842. Anläggningen motsvarade emellertid inte förhoppningarna och Lindeberg måste avstå sin egendom åt borgenärerna 1844.

³ Peter Adam Wallmark (1777-1858) var bibliotekarie vid Engeströmska biblioteket 1805. År 1808 blev han förste amanuens och utnämndes 1811 till kungl. Bibliotekarie. Wallmark ingick även i den kommitté som hade att utarbeta förslag till ny tryckfrihetsförordning. Han blev 1817 ledamot av Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Wallmark hörde till de flitigaste förslagsställarna till nya medaljer.

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Olympiska föremål

Vasagatan 42

111 20 STOCKHOLM

TEL 08-411 08 07

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nälmärken

Öppettider
Vardagar 10.00 – 18.00
Lördagar 10.00 – 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

Humbug

förknippar vi väl vanligtvis med svindleri och bedrägligt beteende. Men i Wedbergs klippssamling från år 1877 hittade jag följande urklipp, utan angivande av ursprungskälla, som väckte min nyfikenhet.

Härledning af ordet "humbug".

Bland de myntslag af ringa värde, som tid efter annan blifvit präglande i Irland, fanns intet, som i underhållighet kunde jämföras med det, hvilket under Jacob den II:s regering slogs vid myntverket i Dublin. Dess legering utgjordes af bly, tenn och koppar, och så lågt var dess verkliga värde, att tjugu nominella "shillings" voro värda endast två "pence".

Några dagar efter slaget vid Boyne utgaf Vilhelm III ett påbud om, att hela och halva kronstycken skulle mottagas endast såsom hela och halva pence. Den mjuka, blandade metallen, hvaraf detta värdelösa mynt var gjordt, kallades af irländarne *Uim bog* (uttaladt Ohm bugg), d.v.s. mjuk koppar eller ett mynt utan metallvärde. Under tidernas lopp öfvergick detta ord till det moderna *humbug* och nyttjades äfven om allting, som egde ett skenbart vackert utseende, men i verkligheten var oäkta.

Det är ett eget faktum, att ordet *sterling* (= äkta, sann, oförfalskad), som innebär raka motsatsen till *humbug*, likaledes är hemtadt från ett om det äkta engelska myntet användt uttryck, såsom i talesätten *sterling mynt*, *sterlings värde* o.s.v.

Det rådde inbördeskrig i England. Den katolske Jakob II störtades från den engelska tronen 1688, flydde till Frankrike men återvände till Irland 1689 för att med katolskt stöd i ryggen fortsätta striden mot sin svärson, den protestantiske Vilhelm av Oranien. I England hade Jakob II redan sedan 1685 utgett *halfpenny* och *farthing* i tenn, ett arv från Karl II:s tid. På grund av brist på pengar att betala sina trupper lät han nu i Irland prägla – tillfälliga – nödmynt av koppar och brons från gamla nedsmälta kanoner men även från kyrkklockor och annat. Dessa mynt gick under benämningen *gunmoney* och skulle växlas till guld- och silvermynt så snart krisen var överstånden. Valörerna var *halfcrown* (se bild), *shilling* och *sixpence* och myntorterna Dublin och senare Limerick. Men år 1690 började även denna metallkåla sina. Följden blev att mynten nu gjordes mindre och lättare och de gamla, större drogs in. Men senare samma år började man slå mynt – nu också *crown*, *groat* och *pence*, *half-*

Halfcrown, av den större storleken, utgiven 1689 för Jakob II.

Som vi kan se är också präglingsdatum 30 mars (XXX Mar) utsatt på myntet. Meningen var att nödmynten skulle inlösas i etapper under en längre period. Vid denna tid inleddes ett nytt år den 25 mars, så detta exemplar bör utgöra ett av de första som präglades i Irland. KMK. Foto Gunnell Jansson.

pence – i det mjukare tenn och med endast ett stycke brons intryckt i mitten, s.k. *pewter money*. Nödmynten blev, inte förvånande, mer och mer impopulära med prisstegringar som följt. Mynten kallades av irländarna *uim bog*, vitmetall, dvs värdelösa pengar.

Efter det avgörande slaget vid Boyne övertog den protestantiske Vilhelm III myntverket i Dublin 1691 och lät reducera nödmynten till sitt rätta metallvärde för att sedan avskaffa dem helt. Fortfarande under 1800-talet levde minnet kvar av dessa hatade nödmynt, och irländska protestanter hyllade "*the glorious, pious and immortal memory of the good and great King William, who delivered us from Popery, slavery, arbitrary power, brass money, and wooden shoes*" [det ärorika, gudfruktiga och odödliga minnet av den gode och store kung Vilhelm, som frälste oss från papism, slaveri, oinskränkt makt, bronsmynt, och träskor].

Även de i Sverige under Karl XII:s krig utgivna nödmynten, som dock var av koppar men med ättat för hög valör i daler silvermynt, mindes människor under lång tid efter att de

indragits. Ett av mynttecknen, *Phoenix* 1718, kallades länge *fäbussen* och fick med detta nedsättande namn symbolisera nödmynttidens olycksår. Under denna tid, 1714-1716, göts plåtmynt i Stockholm av kanonmetall och bör väl också räknas till kategorin nödmynt. (Se också artikeln "Belägringsklippingar" av Jan-Olof Björk och Dan Carlberg på sid. 156-159 i detta nummer.)

De irländska nödmynten under krigsåren 1689-1691 skulle alltså kunna vara upprinnelsen till ordet *humbug*, dvs någonting som inte är vad det utgör sig för att vara. I Hellqvists *Svensk etymologisk ordbok* förklaras ordet som lånat från engelskan omkring 1750 i betydelsen skämt, men med osäkra tolkningar. Det kända citatet "*You are a humbug, Sir!*" kommer från Dickens *Pickwick-klubben* 1837.

Den ovan angivna texten tycks vara hämtad och tämligen fritt översatt från särskilt sista stycket av Smiths uppsats tryckt år 1870, se nedan. Smith i sin tur har använt *Notes and Queries* från 1853.

MGL

Litteratur

Seaby, P.: *Coins and tokens of Ireland*. 1970.

Smith, A.: *Money of necessity issued in Ireland in the reign of James II. Numismatic Chronicle* 1870 s. 244-266.

Stevenson, D.: *The Irish emergency coinages of James II 1689-1691. The British Numismatic Journal* 1967 s. 169-175.

Stämpelförslag till 1 dalers plåtmynt

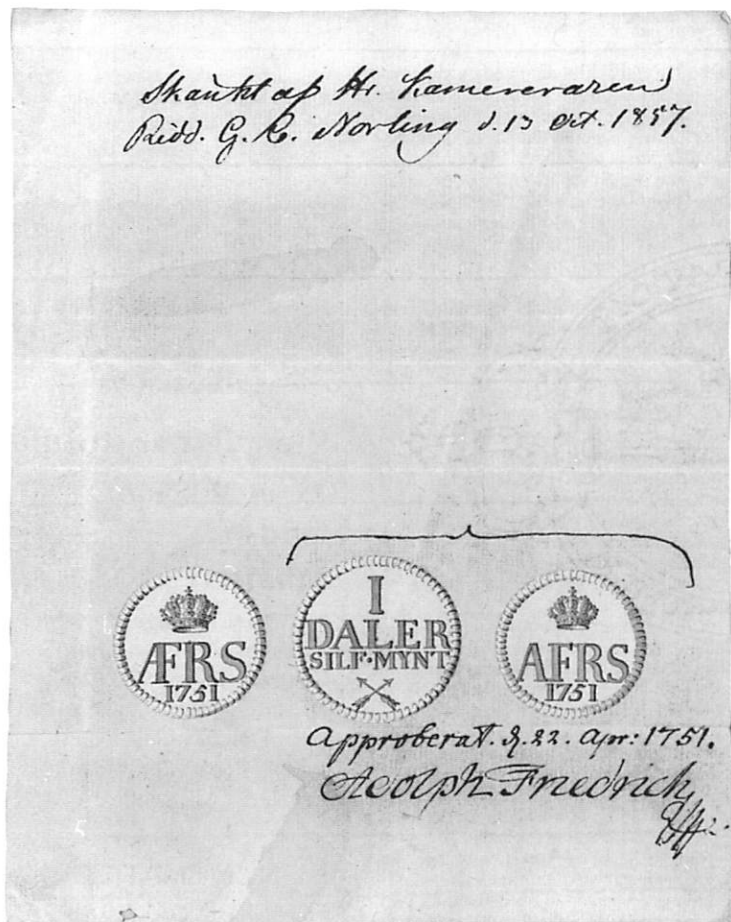
Under många år har Kungl. Myntkabinettet förvarat ett stämpelförslag till plåtmynt. Det rör sig om 1 daler sm 1751. Nytt utseende på stämpelarna var nödvändigt eftersom vi just fått en ny kung, Adolf Fredrik. Stämpelförslaget är svagt färglagt med vattenfärg. Stämpeln med kungens monogram finns i två variantförslag. Det vänstra förslaget har ett hopslaget A och F, medan det högra förslaget har samtliga bokstäver fristående. Det blev också det senare som godkändes. Detta finns markerat med en klammer över den avbildade mittstämpeln och den högra stämpeln. Under teckningarna finns text och namnteckning: *Approberat d. 22. Apr. 1751. Adolph Friedrich*.

Förslagsteckningen, avbildad här till höger, är skänkt till Kungl. Myntkabinettet av kamreraren G. R. Norling 1857.

JW

Erik Jorpes (1894-1973)
av Ernst Nordin. Åt- och frånsida.
Foto Jan Eve Olsson.

Stämpelförslag till plåtmynt i valören 1 daler sm. Förminskad.
Foto: Jan Eve Olsson.

Ny medalj

Nyutkommen akademimedalj

Medaljgravören som skapat den nya akademimedaljen från Kungl. Vetenskapsakademien är Ernst Nordin (f. 1934). Det är professorn i medicinsk kemi vid Karolinska institutet (1947-1963), Erik Jorpes (1894-1973), som är avbildad. Jorpes blev invald i Kungl. Vetenskapsakademien 1945. Hans största vetenskapliga insats var att renframställa och strukturbestämma heparin. Inte minst genom Jorpes insats blev detta ett viktigt läkemedel för att förebygga och behandla blodproppar. Jorpes utvecklade också en metod för rening och industriell framställning av insulin.

Nordin's medalj visar Erik Jorpes i trekvarts högerprofil på åtsidan. Porträttet är i mycket hög relief. Professorns namn, **ERIK JORPES**, i högre relief, löper runt den övre delen av medaljen. På den vänstra sidan läser man nedsänkt **NAT[us] | MD-CCCXCIV** [född 1894], och på den vänstra **OB[it] | MCMLXXIII** [död 1973]. Texten **.MM. | SOCIO MERITISSIMO REGIA ACADEMIA SCIENTIARUM SUEC[iae]** [2000 år den högst förtjänade medlemmen av Svenska Kungliga Vetenskapsakademien] är i högre relief. Konstnärrens signatur är knappt märkbar men finns vid porträttets vänstra sida med initialerna **E N** sammanfogade i lägre relief. På frånsidan är en kemisk kull- och pinnstruktur avbildad. Texten **SCIENTIA PURA MEDICINAM PARAVIT** [grundforskning gav läkemedel] löper runt medaljens kant i högre relief.

Marie-Astrid Voisin

MUNTHANDEL G. HENZEN

- ~ Ancient Coins ~
 - ~ Medieval Coins ~
 - ~ Modern Coins ~
- free pricelists on request!

Postbus 42
NL-3958 ZT Amerongen
Tel. 0031-343-430564
Fax 0031-343-430542
e-mail: henzen.coins@wolmail.nl

Nytt om böcker – recensioner

Kjell Lekeby: Om drottning Kristinas självförhållande (i: *Kung Kristina – drottningen som ville byta kön; Vertigo Förlag, Sthlm 2000. ISBN 91-973491-3-5*).

Mikael Alm: Bilden av kriget. Från Puumala till Värälä i Gustav III:s medaljhistoria (i: Hans Norman, red.: *Skärgårdsflottan. Uppbyggnad, militär användning och förankring i det svenska samhället 1700-1824; Historiska Media, Falun 2000. ISBN 91-88930-50-5*).

Kunglig medaljpropaganda

Medaljen spelade en stor roll inom såväl konstutövandet som den politiska propagandan under äldre tider. Det är därför glädjande när detta förhållande framhävs, speciellt när det görs i publikationer som kan tänkas nå en bredare publik.

Nyligen har *Kjell Lekeby*, i anslutning till en studie om drottning Kristinas personlighet, berättat hennes medaljutgivning under tiden i Rom. Texten ifråga har tidigare även publicerats i *Personhistorisk tidskrift* (1999/1; Om drottning Kristinas storhetsvansinne. Hennes förklaring till fyra medaljer av M. Soldani Benzi).

Det rör sig om en översättning till svenska av en text som varit känd sedan länge. Den utgör en förklaring till symboliken på fyra medaljer som Kristina lät skulptören Massimiliano Soldani Benzi (1656-1740) modellera, medan gravyren utfördes av Giovan Battista Guglielmada. Lekeby hävdar att symboliken är viktig för förståelsen av Kristinas person och självuppfattning; medaljerna "har tillkommit i syfte att påminna eftervärlden om drottningens heroiska dygder och glänsande levnadsbana".

Av texten finns inte mindre än sju utkast bevarade; sex på franska, vari drottningen med egen hand gjort talrika ändringar och tillägg, samt ett ursprungligt på italienska, författat av hennes förtrone, kardinal Decio Azzolino. Enligt Lekeby var det "utan tveivel denne... som inspirerade Kristina till den häpnadsväckande självöverskattning hon ger prov på i sin förklaring". Lekeby har översatt den franska originaltexten efter Carl Bildts edition, tryckt i hans år 1908 utkomna verk *Les médailles romaines de Christine de Suède*.

Det förtjänar dock att påpekas, att medaljerna från Kristinas tid i Rom även publicerats och kommenterats i en liten skrift utgiven år 1983 av Museo nazionale del Bargello i Florens, vilken författats av Benedetta Ballico: *Le medaglie del Soldani per Cristina di Svevia*.

Lekeby har också förbisett eller undvikit att infoga de beskrivna fyra medal-

jerna i ett större sammanhang, nämligen Kristinas egen "Histoire métallique" Azzolino-arkivet innehåller ett dokument med titeln "Rovesci di medaglioni con li loro motti", vilket utgör en förteckning, även den korrigerad och kommenterad av drottningen själv, upptagande inte mindre 120 olika medaljreverser och inskrifter. En fransk översättning av listan publicerades redan år 1750 av Johan Arckenholtz i fjärde delen av hans än idag mycket användbara arbete, *Mémoires concernant Christine, reine de Suède* (s. 179-186). Arckenholtz' version innehåller endast 118 olika fränsidestyper; Bildt (a. a. s. 137 ff) förmodar dock att den utgör en översedd och korrigerad version, som troligtvis var den slutgiltiga.

Arckenholtz antar att drottningen haft hjälp av en signor Favoriti – påvens sekreterare – vid utformandet av medaljernas symbolik och tänkespråk. Som stöd för detta anför han en uppgift i ett av honom publicerat brev, skrivet av drottningen till abbé Bourdelot år 1681, efter det att hon tillsänt honom en av sina medaljer (IV, s. 112f). Av denna ambitiösa plan blev bara en liten del förverkligad. Nils Ludvig Rasmusson har också påpekat den stora skillnaden mellan hennes och Ludvig XIV:s medaljhistoria. Den övervägande delen av Kristinas fränsidesmotiv ansluter sig nämligen till abstrakta, moralfilosofiska teman med starkt ego-centrisk betoning (*Analecta reginensia* 1, 1966 s. 316.)

Annrunda förhöll det sig med Gustav III:s projekterade medaljhistoria. *Mikael Alm* redogör för den bild av svensk-ryska kriget 1788-90 som kungen ville skapa, och medaljverkets roll i detta. Antologin om skärgårdsflottan, vari Alms artikel ingår, har fått en stor spridning; dels via bokklubben Clio, dels i och med att marinförvaltningen i Stockholm låtit förhandsteckna sig för en stor del av utplagan. Då en undersökning av Gustav III:s medaljprojekt dessutom ingår i ett pågående avhandlingsarbete av Alm, är det motiverat att kommentera hans bidrag på ett par punkter.

Vid läsningen av Alms artikel får man lätt intrycket av att Gustav III:s medaljhistoria aldrig nådde tryckpressarna. Som alla numismatiska bokentusiaster vet, är detta emellertid felaktigt. Sent omsider – år 1858 – utgavs efter diverse turer 87 av de 120 projekterade planscherorna jämte ett förord av Bror Emil Hildebrand. Utplagan var endast 100 exemplar, varav 20-30 skulle säljas i bokhandeln för det höga priset av 20 rdr rmt/styck.

Vad beträffar verkets layout bör det också påpekas att den omedelbara förebilden inte var någon av de franska medaljhistorierna. Kungen angav uttryckligen vilken "genre de gravure" som skulle efterliknas, nämligen "den som Graveuren i Basel, Mechelen, följt wid den af

honom utgifne graverade samling af alla Hedlingers Medailler" (Fredrik Sparre till G. III den 29/1 1781).

Man kan även fråga sig i vad mån Gustav III också låtit sig inspireras av Kristinas tilltänkta medaljprojekt, som den historiskt intresserade kungen säkerligen kände till via Arckenholtz' berömda verk, eller exempelvis den långa sviten av medaljer som präglats till äminnelse av olika händelser under Karl XII:s levnad. En stor del av dessa finns ju avbildade i den tyska utplagan av ett annat av tidens mera spridda historiska verk, nämligen Nordbergs över Karl XII.

Mikael Alm har på ett intressant sätt belyst hur Gustav III:s medaljverk var ämnat att hjälpa till att försköna bilden av hans svensk-ryska krig, såsom varande rättfärdigt, framgångsrikt och ärorikt. Mot denna uppfattning stod dock motståndaren, Katarina den storas bild av samma händelse, som även den uttrycktes i form av medaljer.

Trots allt var det ju endast utgången av det andra Svenskundslaget, som gjorde att svenskarna kunde dra sig ur det hela med hedern någorlunda i behåll.

Bengt Hemmingsson

COMMENTATIONES DE
NUMMIS SAECULORUM
IX-XI IN SUECIA REPERTIS
NOVA SERIES NR. 15

CHRISTOPH KILGER

Pfennigmärkte und
Währungs-
land-
schaften

Monetarisierungen
im sächsisch-slawischen
Grenzland ca. 965-1120

Preis: 525,- inkl moms.
Porto tillkommer.

♦ ♦ ♦

Beställningar:
NUMISMATISKA
FORSKNINGSGRUPPEN
Bollhusgränd 1B, 111 31 STOCKHOLM
Tel: 08-674 77 50 Fax: 08-674 77 53

Vikingatidens nordiska mynt under 25 år: ca 995–1020

I *Svensk Numismatisk Tidskrift* 2000: 5 finns en artikel författad av Christoph Kilger. Artikeln är en sammanfattning av innehållet i Kilgers doktorsavhandling, *Pfennigmärkte und Währungslandschaften. Monetarisierungen im sächsisch-slavischen Grenzland ca. 965-1120*. Att författaren själv på detta sätt ges möjlighet att presentera sitt arbete är en utmärkt idé, särskilt om arbetet i något avseende kan uppfattas som svårtillgängligt och därigenom skrämja bort möjliga recensenter. Kanske ämnet är ovanligt, kanske det krävs en viss ansträngning att sätta sig in i katalogernas konstruktion, kanske boken helt enkelt tycks obehagligt tjock. I så fall är risken stor att recensionerna uteblir. Bättre då att författaren själv lämnar en orientering, till tjänst för både samlare och forskare.

I september 1997, precis i tid för den internationella numismatiska kongressen i Berlin, lyckades jag bli färdig med min bok *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995-1020*. Några av de allra första exemplaren togs med till Berlin och under kongressen visades boken på Spink & Sons bokdisk, tillsammans med annan mer eller mindre nyutkommen numismatisk litteratur. I *The Sigtuna Coinage c. 995-1005*, som publicerades 1989, hade jag fokuserat på den nordliga och i vissa avseenden mycket speciella myntorten Sigtuna. Den nya boken tog ett större grepp. Jag ville presentera hela den engelskinspirerade skandinaviska myntningen, från 990-talets *Crux*-imitationer till och med *Quatrefoil*-imitationerna från åren omkring 1020 (engelsk datering ca 1017-1023), och jag försökte så mycket som möjligt inkludera den tidigare publicerade sigtunamyntningen. Resultatet blev en tegelsten på 634 sidor exklusive en större utvikiningsplansch. Det är kanske inte så konstigt att recensionerna varit tunnslädda och i vissa fall helt uteblivit, som i denna tidskrift.

I boken beskrivs 3 704 mynt. Där till kommer 1 097 mynt i *The Sigtuna Coinage*, samt ett Appendix på 233 mynt. Totalt ingår alltså 5 034 mynt i undersökningen. Antalet urskiljda åt- och fransidesstamper i de båda böckerna är 301 (1989) respektive 1669 (1997), totalt 1 970 stamper. En mycket stor del av de mynt som boken handlar om har obegripliga inskrifter. I 1846 års upplaga av

Exempel på dansk stil (vänster) och sigtumastil (höger) inom Long Cross-typen. Stampnummer 157 (mynt 157.1238.5, Kedja 105) och 271 (mynt 271.1401.1, Kedja 11). Skala 150%. Foto B. Malmer.

sitt berömda verk om anglosachsiska mynt i Svenska Kongl. Myntkabinetet nämner Bror Emil Hildebrand de barbariska, obegripliga imitationerna i följande ordalag:

"Jag har icke ansett det mödan värt att försöka i Katalogen återgifva dessa förvirrade och intet sägande inskrifter, hvilka dessutom till en del skulle erfordrat nya boktryckarstilar ... Min mening härmed är likväl icke att påstå, att allt, som synes barbariskt och icke vid första försöket begripes, skall lemnas å sido. Tvertom är det myntkunskapens högsta och belöningsrika problem att lösa de många gåtor, hvilka de otydliga eller ännu obestämda mynten framlägga..." (sid. LXXXIX).

En viktig anledning till att detta stora och "belöningsrika" forskningsmaterial så länge förblivit obearbetat är naturligtvis, just som Hildebrand säger, att nya boktryckarstilar skulle behövas. Det enklaste sättet att presentera mynten i katalogform är ännu så länge att författaren själv tecknar alla inskrifter för hand (en professionell tecknare saknar tillräckliga förkunskaper). Min bok innehåller ca 1 200 teckningar av myntinskrifter. Genom ny avancerad fototeknik kan kanske det mödosamma tecknandet inom överskådlig tid ersättas av mekanisk återgivning. I så fall bör de fotografiska inskriftskopierna liksom på teckningarna rätas ut till horisontella skriftband.

Boken består av tre avsnitt: **text** (sid. 11-64), **kataloger** (sid. 65-356) och **planscher** (sid. 357-634). Till skillnad från många andra publikationer av vikingatidsmynt, tex Bror Emil Hildebrands *Anglosachsiska mynt*, Haubergs *Myntförhold* eller *CNS*-serien) är det här fråga om en *s t a m p u n d e r s ö k n i n g*. Planschererna, som visar varje stamp för sig, är följaktligen det fundament från vilket kataloger och text utgår.

Planscher (se *Explanatory notes*, sid. 359-61). Vid myntbestämning bör man börja med planschererna. Varje planschuppslag består av två

sammanhörande delar: vänstersidan med upp till 18 tecknade stampinskrifter, och högersidan där motsvarande stamper avbildas med fotoförstorningar i skala 150%. Vänstersidornas tecknade inskrifter kompletteras med uppgift om stampkombination, stampkedja och eventuella tillägg till typbilden (*pictorial variants*).

Eftersom utgångspunkten är den enskilda *s t a m p e n* presenteras åt- och fransidor var för sig i olika nummerserier. Att på detta sätt dela upp varje mynt i två delar är en för många chockerande metod. I nästan alla numismatiska verk hålls ju åt- och fransida samman. Men den barbariserade myntning det här är fråga om utmärker sig bland annat för sina ofta helt oregelmässiga stampkombinationer. Det enda rationella sättet att arrangera en stampkatalog med obegripliga inskrifter och oregelmässiga kombinationer är enligt min mening att hålla åt- och fransidor isär. Det konventionella arrangemanget leder bl a till upprepningar och svårbegripliga beteckningar, som 154 J'e" (Blackburn 1981, sid. 70) eller (O)x 30 (Dolley 1981, sid. 96). Med min metod kan alla stamper betecknas utslutande med siffror enligt en viss kod som jag strax skall beskriva. Att endast använda siffror (men inte vilka siffror som helst) är givetvis en fördel vid kommande databehandling.

Beslutet att endast arbeta med nummer är enkelt, att fastställa ordningsföljden mellan stamperna betydligt svårare. Grundindelningen bestäms naturligtvis av de engelska typerna, först alla *Crux*-imitationer, sedan alla *Long Cross*-imitationer osv. I materialet ingår åtskilliga stamper som antingen importerats till Skandinavien från England eller är skickligt gjorda skandinaviska imitationer. Dessa läsliga eller nästan läsliga åtsidesinskrifter numreras efter kungatitelns variationer (efter

mönster av Hildebrand 1881), frånsidorna numreras efter myntmästar-namnen i bokstavsordning. Men hur numrerar man alla obegripliga inskrifter? Det finns två möjligheter, en subjektiv och en objektiv. Den subjektiva linjen är att ordna stam-parna efter stillkriterier. Den objek-tiva, mekaniska linjen är att ordna stam-parna i bokstavsordning efter den första bokstaven i inskriften om bokstaven är tydbar. Inskrifter med odefinierbara förstabokstäver place-ras i specialgrupper. Jag har valt den objektiva metoden. Det är nämligen först när katalogarbetet är avslutat och det väldiga materialet överblick-bart som det går att formulera stil-kriterier som grund för numrer-ing. Idealet vore kanske att först num-rera efter den objektiva linjen och att sedan överarbeta numreringen med hänsyn till stillkriterier, det vill säga att skriva om katalogen från början. Varken jag eller någon annan forskare i motsvarande situation har tid eller ork till en sådan jätteprestation. Dessutom tror jag att det är lättare för samlare och forskare att bestämma nyttillkommande mynt om katalogen är arrangerad efter den objektiva numreringsprincipen.

Under arbetet med ett så stort och komplicerat material som detta måste man kunna göra tillägg i den redan fastställda numreringen. Med hänsyn till kommande databearbet-ning har jag alltid, även i de åtta hit-tills utkomna CNS-katalogerna, und-vikit att komplettera numreringen med bokstäver. I stället för det bruk-liga sättet att numrera ett nyttillkom-met eller bortglömt mynt med ett extra a, t ex 4711a, har jag placerat tilläggen i en särskild, kursiverad 9-serie. Så snart ett nummer börjar på 9 vet läsaren att det är fråga om till-lägg. På planscherna har 9-mynten i görligaste mån placerats in på rätt plats i serien, t ex stamp 9103, sid. 472. Övriga tillägg återfinns sist bland stam-parna i typen i fråga, i detta fall *Long Cross*, sid. 534-540 (*Additions, Series 9101-*). Kanske ställer mina 9-serier alltför stora krav på läsaren. Vinsten är dock uppenbar. Bokstäver (a, b eller A, B) används endast för diskussion av stampdetal-jer (sid. 68-71) eller tillsammans med stampfoton när jag funnit skäl att visa två olika foton av samma stamp (t ex stamp 1725, sid. 551), men ej för stampnumrering.

De rätt många stam-pur *The Sig-tuna Coinage* (1989) som matats in i den nya boken har samma nummer som de hade år 1989 men med siffran 4 främst, t ex 4.648, eftersom *The*

Sigtuna Coinage är volym nr 4 i *Commentationes*-serien.

Kataloger, allmänt (se *Gene-ral introduction* sid. 67-83). I den allmänna inledningen kommenter-as först stam-parna, bla definitioner samt vissa stam-pars individuella egenheter. Därefter följer en utförl-ig introduktion till numrerings-syste-met. Åtsidorna disponerar nummer 1-899, frånsidorna nummer 1001-1999. Läsaren kan alltså på numret genast se om stampen är en åt- eller frånsida. Vidare förfogar de sex aktu-ella engelska typerna över vissa be-stämda nummerserier inom huvudse-rien. För att ta ett exempel: *Quatre-foil* har nummer 701-799 (åtsidor) och 1901-1999 (frånsidor). Om ett tresiffrigt nummer börjar på 7, på ett stampschema eller i en myntlista, vet läsaren att typen är *Quatrefoil* och att stampen är en åtsida. Utom 4-serien som just kommenterats ovan finns en 2000-serie för mynt i Appendix, och en 5000-serie för engelska typer senare än *Quatrefoil*.

Den största delen av den allmänna introduktionen till katalogerna upp-tas av konkordanstabeller: till Bror Emil Hildebrands andra upplaga av *Anglosachsiska mynt* (1881), till *Syl-loge of Coins of the British isles* (1958-), till den svenska CNS-serien (1975-) och till Kenneth Jonssons otryckta katalog över vikingatida myntfynd ("*J-numbers*").

Myntkatalog (se *Explanatory no-tes*, sid. 85-88). När det rätta åt- och frånsidesnumret till ett mynt identi-fieras med hjälp av planscherna går man vidare till Myntkatalogen. Här är mynten beskrivna i ett spaltssystem enligt samma grundprincip som i CNS-serien. Spalterna är till antalet 13 (se sid. 89). I spalt 1-5 finns all-männa data som proveniens och re-ferenser och i spalt 6 fyndmyntens datering (t.p.q.). Spalt 7-9 visar myn-tens primära individuella data (vikt, diameter, stämpelställning). Spalt 10-13 visar myntens sekundära in-dividuella data, dvs cirkulationsspå-ren (fragmentering, hackning, böj-ning etc). I myntkatalogen återfinns alla mynt i materialet enligt ett tredel-at nummersystem, t ex 189.1828.2, vilket betyder mynt nr 2 i stampkom-binationen 189.1828 (se sid. 135). Av katalogen framgår att myntet i fråga tillhör ett depåfynd från Stig-e, Indal sn, Medelpad, med slutår 1023-, att myntet väger 1.7 g, att dia-metern är 20.1 mm etc.

Fyndkatalog (se *Explanatory no-tes*, sid. 301). Fyndkatalogen omfat-tar alla fynd med anglo-skandina-

viska mynt av de aktuella engelska typerna, från Island i väster till Ryss-land i öster. Fyndkatalogen är upp-delad på elva spalter (se sid. 302). I spalt 1-4 finns uppgift om fyndplats, fyndår och fyndstorlek. I spalt 5 finns en kort referens, i fråga om svenska fynd Jonsson-nummer. Spalt 6 visar fyndens slutår och spalt 7 stampkombinationen för de mynt som beskrivits redan i *Sigtuna Coi-nage* (1989). I spalt 8 förtecknas mynten i den aktuella volymen. Spalt 9 visar myntexemplarets nummer i myntkatalogen, alltså en 2:a i det ovan anförda exemplet. Spalt 10 vi-sar antalet ej stampbestämde mynt (skingrade mynt eller obestämbara fragment). I spalt 11 finns uppgift om eventuell stampkedja (*Chain*), alternativt länk (*Link*) eller ensam-koppling (*Single*).

Text. Det komprimerade textav-snittet handlar bla om bild- och bok-stavsstilar (se Fig. 1, *Styles of lette-ring*, och Fig. 2, *The E-style code*). Generellt är de danska myntens stil påtagligt engelsk-influerad medan sigtunamyntningen är bild- och bok-stavsmässigt mera självständig. I kapitlet om stampkedjor och andra stampkopplingar finns en översikt-stabell (sid. 42) som visar de 52 ur-skiljda stampkedjornas typinnehåll och datering. Framställningen kom-pletteras av schematiska teckningar av stampkedjorna, sid. 628-634. Där-till kommer utvikiningsplanschen längst bak i boken som visar den stora danska stampkedjan nr 105, med 236 stam-pur och 704 mynt (sedan 1997 har ett tiotal stam-pur tillkommit). Som avslutning några reflexioner över temat var, hur och varför (*Where, how and why?*, sid. 53-56).

Inom alla forskningsområden be-hövs som bas en förutsättningslös grundforskning, det må gälla biotek-nik, genforskning eller numismatik. Med min bok har jag först och främst velat presentera ett viktigt men svår-tillgängligt forskningsmaterial från grunden, dvs på stampnivå. I min korta textkommentar har jag strävat efter objektivitet, dvs att i stor ut-sträckning låta materialet med alla dess siffror och andra faktauppgifter tala för sig självt. Med en sådan inriktning går det inte att komma med särskilt många säkra påståen-den när det gäller tolkningen. På si-dan 53 gör jag ett försök att förde-la de 52 stampkedjorna geografiskt. Några kedjor kan med största sanno-likhet placeras i söder (i huvudsak Lund) och några i norr (*Sigtuna*), men för ca 15 kedjor är den geogra-

fiska tillhörigheten så osäker att jag hänfört dem till gruppen *South or North*. Ett intressant fenomen är uppkomsten av två mycket stora, samtida stampkedjor, i Lund Kedja 105 och i Sigtuna Kedja 10/11 (jfr Malmer 1999). Hur denna parallellitet skall tolkas återstår att reda ut. För vissa delproblem finns säkra svar. Ett exempel är stamptransporter. Bevisligen användes sigtunatillverkade stamper i mynthuset i Lund och vice versa.

Jag hoppas att ovanstående orientering kan vara till någon hjälp för dem som är intresserade av ämnet men som kanske tycker att min tjocka bok verkar svårtillgänglig. Att bli recenserad är en uppmuntran, att inte bli det är en smula trist. Trots allt anstränger jag mig att planenligt fullborda en tredje och avslutande volym om den anglo-skandinaviska myntningens sista decennium, fram till ca 1030.

Brita Malmer

Referenser

Blackburn, M. A. S., An Imitative Workshop Active during Æthelræd II's Long Cross Issue. *Studies in Northern Coinages of the Eleventh Century*, ed. C. J. Becker, 29-88. København 1981.

CNS-serien, förkortning för *Corpus numorum saeculorum IX-XI qui in Suecia reperti sunt* (Korpus över mynt från vikingatiden funna i Sverige). Stockholm 1975-.

Comm. NS, förkortning för *Commentationes de nummis saeculorum IX-XI in Suecia repertis. Nova series*. Stockholm 1987-.

Dolley, R. H. M., Imitation and Imitation of Imitation: Some Problems Posed by the non-English Helmet Pennies with the Name of Æthelræd II. *Studies in Northern Coinages of the Eleventh Century*, ed. C. J. Becker, 89-111. København 1981.

Hauberg, P., *Myntförhold og Udmyntninger i Danmark indtil 1146*. Kjøbenhavn 1900.

Hildebrand, B. E., *Anglosachsiska mynt i Svenska Kongl. Myntkabinettet, funna i Sveriges jord*. Stockholm 1846.

– *Anglosachsiska mynt i Svenska kongliga myntkabinettet, funna i Sveriges jord*. Ny tilläkt upplaga. Stockholm 1881.

Kilger, C., *Pfennigmärkte und Währungslandschaften. Monetarisierung in sächsisch-slavischer Grenzland ca. 965-1120*. Comm. NS 15. Stockholm 2000.

Malmer, B., *The Sigtuna Coinage c. 995-1005*. Comm. NS 4. Stockholm 1989.

– *The Anglo-Scandinavian Coinage c. 995-1020*. Comm. NS 9. Stockholm 1997.

– Felände länk funnen i Trondheim. *Svensk Numismatisk Tidskrift* 1999:5, 100-01.

Silhuetten "Slanten" av Oscar Antonsson

Oscar Antonsson (1898-1960), född i Lund, var en ovanligt mångsidig konstnär med en ofta bred humoristiskt folklig stil. Han var skulptör, tecknare och konsthistoriker med en fil.lic. examen 1923. Antonsson, som var färgblind, gjorde tidigt flera uppmärksammade utställningar, där han ställde ut grafik och silhuetter och till och med tenn- och mässingspjäser. Han ritade också affischer och tillhörde konstnärgruppen "Aura", som bildades 1928. Därutöver var han museiman – intendent vid Nationalmuseum, dit han kom 1930 som amanuens. Han disputerade 1937 i Uppsala. Antonsson skrev också historiska artiklar för tidskrifter och tidningar samt, som en av Sveriges främsta Sergelkännare, boken *Sergels ungdom och Romtid*, utgiven 1942.

Den här visade silhuetten är närmast hämtad ur ett i KMK:s arkiv förvarat klippalbum från år 1928, där det tyvärr inte har angetts varifrån den kommer. År 1923 utgavs en silhuettsaga, *Kerstin och Ulla i Sagoland* – en barnbok på 31 sidor klippt och handtextad av Antonsson. Den är mycket välgjord, inbunden och med skyddspapper mellan bladen. Utgivare var AB Framtidens Bokförlag i Malmö (grundat 1887 för utgivning av tidningen *Arbetet*). År 1926 illustrerade Antonsson med silhuetter den skånske författaren Theodor Tufvessons (1884-1947) bok *På bygader, kungsvägar och stadsgator. Kulturskildringar*. Också den är utgiven av samma förlag. Den innehåller berättelser och folkminnen från 1600-talets slut till 1900-talets början i Skåne.

I ingen av dessa böcker förekommer vidstående illustration. Men man skulle kunna tänka sig att arbetet med sistnämnda bok inspirerade Antonsson till silhuettserien "Slanten". Man ser här två krumma vandringsmän med käpp och slitna kläder gående på en väg en molnig dag med vinden i ryggen. Den ene bär en hög hatt, som är av på mitten, och den andre en låg hatt med fjäder i. Långt borta till vänster i bilden syns konturerna av en dam som kommer mot dem. Väl framme ser man att det är en mycket rakryggad, välklädd dam iförd hatt, hellång, vid klänning samt en större handväska. Mannen med den höga hatten tar den av sig och bugar. Damen lägger med snorkig min och förnäm gest en slant i den andres utsträckta hand.

Efter mötet och gåvan blir mannen mycket upprymd, de tar varandra i handen och den höga hatten faller i backen. De hoppar eller kanske dansar. Plötsligt skiner solen igen, medan damen försvinner bort åt höger i bilden.

MGL

Litteratur

Svenskt Konstnärslexikon. Del 1. 1952.

Tio öre folkvett

En lärare på landet var alldeles utom sig av förtvivlan över att han icke förmådde bringa de enklaste saker i sina elevs huvuden. Han talade och förklarade gång på gång, utan att det hjälpte. En dag tog han så – bragt till förtvivlans rand – upp en 10-öring ur sin ficka, räckte den till den pojke, som han ansåg vara dummast och sade:

– Johan, gå bort till apoteket och köp för tio öre folkvett!

Johan går, men kommer tillbaka om en stund och frågar:

– Skall jag säga att det skall vara till magistern?

Ur *Allt för Alla* 1927.

Nobel Medals

Boken om Nobelprismedaljerna under ett-hundra år – författad av Lars O. Lagerqvist – säljs i Kungl. Myntkabinetets butik. Den är illustrerad med många bilder i färg.

Pris inbunden 150 kr. Medlemmar i Kungl. Myntkabinetets Vänner har 10% rabatt.

Alla var där – Ian Wiséhn 50 år!

Den 11 september 2001 firade Kungl. Myntkabinetts chef, Ian Wiséhn, sin femtioårsdag. Mottagningen hölls på Kungl. Myntkabinetet och en mängd vänner och museikollegor från när och fjärran mötte upp.

Under året hade vänner och kolleger med stor glädje och i största hemlighet, trodde vi, förberett, forskat, författat och slutligen låtit trycka en festskrift jubilarerna till ära – *Nulla dies sine linea* (= Inte en dag utan en rad/ett penndrag) – med Harald Nilsson som redaktör. Gåvan överlämnades av Svenska Numismatiska Föreningen genom dess ordförande Torbjörn Sundquist.

Boken innehåller en stor variation på ämnen inom numismatiken, som också representerar lans intresseområden. Inte mindre än 25 artiklar som behandlar mynt, fynd, medaljer, ordnar, litteratur, hundskattemärken m.m. finns att läsa. Och sist men inte minst lans långa bibliografi, som också finns i Excel med 738 poster (sedan dess har antalet stigit till 754!). Se också annonsen på sid. 179 i detta nr!

MGL

Foto: Jan-Eve Olsson.

Först att fira var damerna Margareta Klasén från SNF och Gulli Buhne, tidigare anställd på KMK under många år. Till vänster ses Jørgen Steen Jensen från Den kgl. Mønt- og Medaillesamling i Köpenhamn. Till höger ses Bertel Tingström.

Numismatiska Forskningsgruppen uppvaktade också. Här ses från vänster Cecilia von Heijne (skymd), Marie Martinson och till höger Frédéric Elfver och professor Brita Malmer.

Livrustkammarens överintendent Barbro Bursell fäster här ett symboliskt ordenstecken på lans rockslag.

Flera bland Historiska museets personal var också där, bl.a. Anita Knape och den nya utställningschefen Kerstin Smeds (med ryggen mot kameran) och i mitten förre verksamchefen Jane Cederqvist, numera generaldirektör för Fortifikationsverket i Eskilstuna.

Här kommer Lars O. Lagerqvist gående fram mot Gabriel Hildebrand. Vi kan också se en skymt av chefen för Vitterhets Akademiens bibliotek, Kerstin Assarsson-Rizzi.

KMKV:s ordförande Björn Tarras-Wahlberg överlämnar en gåva med en leende Kristian Berg i bakgrunden. Där syns också Ingvar Körberg med hustru Ulrika Thunstedt.

Vitt vin och annan dryck för födelsedagsskålen serverades av Myntkrogens personal.

Inför treslaget samlades vi utanför Ians arbetsrum. Här ses bl.a. personal från Antikvarisk Topografiska Arkivet, men också Nobelstiftelsens Anders Bárány, SHM:s Jan-Peder Lamm och i samspråk med Ian förre ordföranden i SNF, Göran Bergenstråhle.

Fler högtidliga festfirare står här uppställda, bl.a. förre chefen för KMK och numera statsheraldikern Henrik Klackenborg, styrelseledamoten i Ekströms stiftelse, Björn Lindqvist, Hans Hirsch samt Nils Åberg.

Hustru Eva, tillika kollega, ser på tillsammans med Göran Bäärnhielm (dold) från Kungl. Biblioteket, förre KMK-medarbetaren Juri Tamsalu samt Swedenborgsforskaren Bert Ekengren.

Paketet med festskriften överlämnades av Torbjörn Sundquist. Till vänster ses kännaren av numismatisk litteratur, Björn-Otto Hesse. Bakom Ian står SHMM:s överintendent Kristian Berg och till höger om honom sparbanksforskaren Ingvar Körberg, skulptören Ernst Nordin samt Ulf Nordlind. □

Mynt utgivna med anledning av millennieskiftet

Så här ett par år efteråt kan vi blicka tillbaka på millennieskiftet år 2000 och konstatera att det även blev en del mynt som firade denna händelse. Här presenteras några av dem från fjärran länder:

1. Australien, Elisabet II, 50 cent, koppar-nickel samt flerfärgad yta.
2. Eastern Caribbean States, 2000 cent, guld.
3. Nya Zeeland, Elisabet II, 10 dollar, silver med guldlinläggningar.
4. Polen, 10 zlotych, kristendomen 2000 år.
5. Singapore, 5 dollar, mittpartiet i guld innanför en silverring, flerfärgad, hologram.
6. Seychellerna, 25 rupees i silver. Ärtalen skiftar om man vickar på myntet!
7. Somalia, 25 shilling, koppar-nickel, Nelson Mandela – Millennium Icons 2000.
8. Zambia, Elisabet II, 4000 kwa-cha, silver. DNA-koden. Millennium 2000.

1.

3.

4.

2.

5.

6.

Svenska och skandinaviska mynt och sedlar.

Stor sortering av utländska jubileumsmynt, årsset samt småmynt. Euro-utgåvor, polletter och medaljer.

Prislistor gratis.

NORRTÄLJE MYNTHANDEL

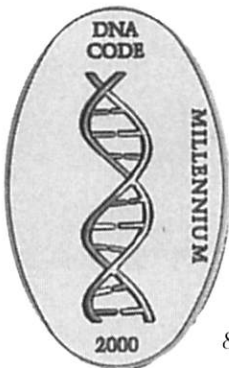
Box 4, 761 21 Norrtälje
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

INTERNETADRESS:

<http://www.nmh-mynt.a.se>

7.

8.

Frågespalten

En pollett från Skåne?

Foto Jan Eve Olsson.

Ofta blir vi på Kungl. Myntkabinettet kontaktade av besökare, som vill visa upp mynt mm som de har i sin ägo. En dag under sensommaren kom en dam och lämnade in ett föremål som hon hittat när hon planterade blommor i en trädgård i Helsingborg. Att det handlar om en pollett är helt klart. Har någon av tidningens läsare sett en liknande pollett? Polletten är av koppar, men starkt ärgad och väldigt tunn och skör. Den har bokstavskombinationen EK på ena sidan.

OK

w

Den andra sidan opräglad.

Skicka gärna svar till info@myntkabinettet.se eller Kungl. Myntkabinettet, att. Eva Wiséhn, Box 5428. 114 84 Stockholm.

Nya sedlar

Australien

The Reserve Bank of Australia utger en ny 5-dollarsedel fr.o.m. 1 januari 2001. På sedelns framsida finns Sir Henry Parkes avbildad och på baksidan Catherine Helen Spence.

Storleken är 130x65 mm. Framsidans färg är violett, grå och orange. Baksidans färg är blågrå, röd och gul. Vattenmärket visar ett porträtt av Sir Henry Parkes. Microskrift: FIVE DOLLARS repeterat på sedelns fram- och baksidor. Vid belysning med UV-lampa framträder på baksidan gulgröna blad på kvisten samt siffran 5. Solen och stjärnorna blir lysande gula. I nedre högra hörnet finns en transparent figur. Det finns även en sjuuddig stjärna i en cirkel. Fyra uddar kan ses från framsidan och tre från baksidan. Sedd mot ljuset är stjärnan komplett. Delar av text och motiv har ett lätt upphöjt tryck. Observera att sedeln är tillverkad av plast!

ICOM 2001 i Barcelona

ICOM, International Council of Museums, hade sin nittonde generalkonferens och sitt tjugonde generalsammanträde i Barcelona mellan 1 och 6 juli. Många museimän och andra tjänstemän inom museisektorn hade tagit sig till konferensen. Här bjöd generalprogrammet på mängder av varierande och angelägna museifrågor, alltifrån monter- och lokal-säkerhet till olika tekniska hjälpmedel och museishop efter en fyrverkerispråkande invigningsfest.

Kongressen ägde rum inom det sk kongressområdet med utgångspunkt från Palau de Congressos. Alla byggnader runt omkring hade utnyttjats för föreläsningar och möten.

Från Kungl Myntkabinetet åkte fem personer för att bli deltaga i sektionen för monetära museer: ICOMON, International Committee of Money and Banking Museums. ICOMON hade ett digert föreläsningprogram. Över sjuttio ICOMON-medlemmar deltog i konferensen. Av dessa redogjorde inte mindre än 28 föreläsare för projekt, utställningar och pedagogisk verksamhet under huvudrubrikerna "Expressing Historical Identity", "Exhibiting Monetary History", "Managing National Numismatic Heritage", "Numismatic Collections: Special problems", "Research projects" och "The Museum and the Society".

En av föreläsarna var museidirektören vid Kungl. Myntkabinetet i Stockholm, Ian Wiséhn. Han talade om utställningar och sponsring av dessa under rubriken "New Exhibitions and Sponsoring in the Royal Coin Cabinet". Bland andra föreläsare fanns Christian Logie från Bryssel som redogjorde för "The Blue Shield", ett internationellt samarbete för skydd av arkiv, bibliotek, museer och historiska monument i katastrof- och krigszoner.

Marjan Scharloo från Rijksmuseum Het Koninklijk Penningkabinet i Leiden talade om vad som händer efter ett väpnat rån, både vad det gäller den rättsliga processen och personalens reaktion under rubriken "Museum Life after a Robbery". Utgångspunkten var stölden av en unik guldtacka från det nederländska ostindiska kompaniet.

Tuukka Talvio från Myntkabinetet i Helsingfors talade om problemen kring "Reorganizing a Small Coin Cabinet". Evelyn Cohen från Musée de la Monnaie i Paris berättade

ICOMON:s middag i Marina Moncho's, Barcelona, bestod av La Casa Moneda.
Från vänster: Tuukka Talvio, Evelyn Cohen, Anna-Lena Carne, Eva Wiséhn, Ian Wiséhn, Maria Palmqvist, Richard Doty, Harald Nilsson. Okänd fotograf.

om dialogen mellan museet och besökaren under titeln "De la recherche au dialogue avec le visiteur. Ou comment mettre à la disposition du public l'adaptant sous une forme très vivante, le travail de recherche effectué sur les collections?". Man har bli låtit skådespelare tala in samtal om pengarnas historia. Samtalen, som även finns på engelska, kan besökarna spela upp vid de olika montrarna.

John Orna-Ornstein från The British Museum i London berättade om ett nytt pedagogiskt grepp under titeln "Small and boring: The Importance of Developing an Educational Programme for a Numismatic Collection." Han vill göra föremålen mer åtkomliga och konkreta för publiken genom att tillåta besökare att röra vid äkta föremål. Detta sker redan på Department for Coins and Medals och har visat sig oerhört populärt. Man har valt ut lämpliga mynt och sedlar som presenteras för kunskapsförstående besökare. Hela tiden finns en representant från museet på plats som inviger åhörarna i numismatikens mysterier.

Glädjande var det att få klart för sig att Kungl Myntkabinetet med ca 35 000 besökare per år ligger klart i täten i jämförelse med andra monetära museer. La Monnaie har också besöksiffror på ca 30-35 000 men de flesta har ca 20-25 000. Långt fler besökare har, av naturliga skäl, Guldmuseet i Bogota, som ligger i

en passage till Nationalbiblioteket, och Coins and Medals Department på British Museum. Också vad gäller antal producerade tillfälliga utställningar per år ligger Kungl Myntkabinetet i täten.

Casa de la Moneda, Spaniens Riksbank med Rafael Feria som värd, bjöd hela ICOMON på en grandios middag bestående av havets alla frukter. På den lediga dagen erbjöds ICOMON-deltagare flera olika utflyktsalternativ som tex Monasterio Montserrat och en Gaudí-tur genom staden. Den stora ICOM-konferensen avslutades med en tillställning i Poble Espanyol, ett jätte-Skan-sen med hus uppförda i olika spanska byggnadsstilar kring ett torg. Här fick vi underhållning och mat från olika delar av Spanien.

Barcelona bjöd för övrigt på många fina museer som tex Picasso-museet och Fondació Joan Miró och fantastisk arkitektur av Antoni Gaudí.

Gå gärna in på ICOMs hemsida www.icom.org om du vill veta mera om konferensen i Barcelona.

Eva Wiséhn

Köp dina julklappar
i Kungl.
Myntkabinetets
butik!

Strandbergs Mynt & Aktiesamlaren AB

köper och säljer

Mynt, sedlar, ordnar, medaljer, aktiebrev
äldre handlingar m.m.
charta sigillata, fornsaker m.m.

Se vår hemsida

www.aktiesamlaren-bjb.se

Arsenalsgatan 8C, Box 7377, 103 91 Stockholm
Tel: 08-611 01 10, Fax: 08-611 32 95

Auktioner

November:

- 1-3 Frankfurt, Busso Peus Nachf.
- 24 Stockholm,
B. Ahlström mynthandel AB
- 26-27 München, Lanz
& Mehhausen GmbH

December:

- 8 Bruxelles, Elsen sa
- 8 Köln, Münzen & Medaillen-Galerie
Köln, Auktionshaus H. J. Knopek
- 13-15 Mannheim,
Kurpfälzische Münzhandlung

INTERNATIONELLA AUKTIONER

Auktion 1 december

Gratis värdering | Mynt, Frimärken
Inköp | Brev, Vykort, Aktiebrev
Handskrifter m.m.

*Beställ katalog! Prenumeration 150 kr för
kommande 4 kataloger.*

FK 08-678 32 17
FAX 08-678 19 39

MYNTKOMPANIET

Lilla Nygatan 20
111 28 STOCKHOLM

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppge samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel och fax 046-14 43 69
e-post: siv-gunnar@swipnet.se

Mässor

December:

- 1 Stockholm, Myntets dag på
Kungl. Myntkabinettet

*Du som önskar tillkännage
kommande auktioner eller mässor
i auktionskalendern,
kontakta Frédéric Elfver.
Se redaktionsrutan!*

AUKTION 64

BYGGET, Norrlandsgatan 11, 4 tr • Lördag 24 november 2001

SVERIGE

- GUSTAV VASA. Åbo. Fyrk u år RRR. JOHAN III. 3 mark 1950 RRRR. KARL IX. 16 mark 1608 RR.
KRISTINA. Öre SM 1641 RRR. KARL X GUSTAV. Dukat u. år RRR. ELBING. Staden Dukat 1657 RRRR.
KARL XI. 8 daler SM 1660. RRR. RIGA. Dukat 1673 R.
FREDRIK I. Dukat 1745/4 Smålands vapen RR. GUSTAV III Dukat 1771 Smålands vapen, 5 kopek 1787 praktex.
GUSTAV IV ADOLF. Dukat 1804. Dalarnas vapen. KARL XIII Dukat 1810. Dalarnas vapen, 1/3 riksdaler
1818. Karls begr. Kronor på jordglob RR. KARL XIV JOHAN Riksdaler 1820 med Karl XIII:s bild RR.
KARL XV. 2 riksdaler riksmünt 1862 RR, 50 öre 1862 R, 25 öre 1862 RRR. Stor samling provmynt.
Lennart Walléns sedelsamling del III.

UTLÄNDSKA GULD- OCH SILVERMYNT ORDNAR, ORDENSLITTERATUR • OLYMPIA

Katalog erhålles enklast genom insättning av Kr. 150:- på postgiro 3003-1

AHLSTRÖMS MYNTAUKTIONER

Rådmansgatan 21, Box 26033, S-100 41 Stockholm
Tel: 08-10 10 10 • Fax: 08-678 77 77
E-post: mynthandel@ahlstrom-coin.com

MYNTMÄSSA

den 1 december

09.30 - 15.30

**Elva mynthandlare från hela Sverige finns denna dag på
KUNGL. MYNTKABINETTET • SLOTTSBACKEN 6, STOCKHOLM**

Entrépriset är nedsatt till 30 kr och gäller hela museet!
Specialpris på fatöl med smörgås utlovas av MYNTKROGEN!
Svenska Numismatiska Föreningen presenterar sin verksamhet.

Arrangörer: Sveriges Mynthandlares Förening / Svenska Numismatiska Föreningen

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 20 företag i tio olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

B. Ahlström Mynthandel AB
Rådmansgatan 21
Box 7662, 103 94 STOCKHOLM
Tel. 08-10 10 10, Fax 08-678 77 77

Antikboden
Kyrkogatan 2, 222 22 LUND
Tel. 046-12 99 00

Dala Mynt- och frimärkshandel
Box 307, 791 27 FALUN
Tel. 023-142 50

Karlskrona Mynthandel
Hantverkaregatan 11, 371 35 KARLSKRONA
Tel. 0455-813 73

Kronans Mynt
Västra Hamngatan 6, 411 17 GÖTEBORG
Tel. 031-13 55 81

Rune Larssons Mynthandel
Stora Brogatan 14, Box 98, 503 06 BORÅS
Tel. 033-41 03 15

Lunds Mynthandel
Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel./fax 046-14 43 69

Malmö Mynthandel
Kalendegatan 9, 211 35 MALMÖ
Tel. 040-611 65 44

Myntinvest Corona
Östra Storgatan 20, 611 34 NYKÖPING
Tel./fax 0155-28 63 25

Mynt & Medaljer
Sveavägen 96
Box 195 07, 104 32 STOCKHOLM
Tel./fax 08-673 34 23

Myntsamlarnas Postorder
Prästkragevägen 4 B, 245 63 HJÄRUP
Tel. 040-46 11 40

Ulf Nordlinds Mynthandel AB
Karlavägen 46
Box 5132, 102 43 STOCKHOLM
Tel. 08-662 62 61, Fax 08-661 62 13

Norrhälje Mynt AB
Nils Färilns gränd 1
Box 4, 761 21 NORRÅLJE
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

Pecunia HB
Farinvägen 8, 245 33 STAFFANSTORP
Tel. 046-25 21 19

J. Pedersen Mynthandel
Norra Strandgatan 30
Box 1320, 251 13 HELSINGBORG
Tel./fax 042-12 25 28

J. Pedersen Mynthandel
Skolgatan 24, 503 33 BORÅS
Tel. 033-41 24 96, Fax 033-41 87 55

Selins Mynthandel
Regeringsgatan 6, 103 27 STOCKHOLM
Tel. 08-411 50 81, Fax 08-411 52 23

Strandbergs Mynthandel
Arsenalsgatan 8 C
Box 7377, 103 91 STOCKHOLM
Tel. 08-611 01 10, Fax 08-611 32 95

Tamco Numismatics
Box 6235, 102 35 STOCKHOLM
Tel./fax 08-650 0342

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3, 411 39 GÖTEBORG
Tel./fax 031-20 81 11

Håkan Westerlund Mynthandel
Vasagatan 42, 111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07, Fax 08-21 21 96

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19 507, 104 32 Stockholm, Tel. 08-673 34 23, Fax 08-673 34 23

NUMISMATISKA MEDDELANDEN XLI

FESTSKRIFT TILL IAN WISÉHN

Festskriften rymmer 25 artiklar samt en rikhaltig bibliografi.
Totalt omfattar boken 256 sidor och innehåller många illustrationer, varav flera i färg.

Redaktör: Harald Nilsson.

Artiklarna behandlar vitt skilda ämnen, bl.a. ordnar, medaljer, vikingatida och medeltida myntfynd, Timmermansordens mynt- och medaljsamling, antika mynt, numismatisk litteratur, personhistoria, moderna mynt, hundskattmärken samt utställningshistorik på Kungl. Myntkabinettet.

Pris 200:–

Om boken önskas hemskickad tillkommer 40:–

Passa på att köpa boken
i samband med Myntets dag på Kungl. Myntkabinettet, Stockholm, den 1 december!
För detta evenemang – se information annorstädes i detta nummer.

Boken kan beställas från:

Svenska Numismatiska Föreningen

Banérgatan 17 nb • 115 22 Stockholm • Tel 08-667 55 98 (onsdag – torsdag kl 10.00-13.00)
Fax 08-667 07 71 • E-post: snf@wineasy.se

